

LOPEND VUUR

jaargang 13 ■ nummer 3 ■ juni 2007 ■ prijs € 2,50

IN DIT NUMMER O.A.

Eerste indrukken boeren-
landpaden

Historische Wandelpaden in
Noordoost-Friesland

Lopend Vuur route:
Wandeling langs de IJssel

Struintocht tussen
Loevestein en Zaltbommel

Nieuwe Lange Afstand
Wandelpaden in Noord-
Holland

Van het bestuur

In april heeft TeVoet haar algemene ledenvergadering gehouden. Na de verplichte onderdelen zijn we snel gaan praten over boerenlandpaden, een van de leukste ontwikkelingen voor de wandelaar van de afgelopen jaren. In het broedseizoen zijn veel paden door weilanden afgesloten, maar in dit nummer treft u wel een artikel aan over de mogelijkheden van boerenlandpaden.

Het was weer druk met vergaderingen in het voorjaar. Een paar weken voor onze ALV organiseerde het Wandelplatform een bijeenkomst voor de provinciale wandeloverleggen. Veel van die overleggen drijven op de inzet van TeVoet-leden, die vaak praktische kennis inbrengen. Bijvoorbeeld over wandelen over schouwpaden en grasdijken, die meestal beheerd worden door de waterschappen. Een artikel daarover houdt u van ons tegoed, want we wachten nog even op een onderzoeksrapport over dit onderwerp.

En het kan niet op, want ook de Tweede Kamer heeft gepraat over wandelen. Over afgesloten overwegen die oude wandelroutes verbreken, of over nieuwe rijkswegen met hetzelfde euvel. Achter de schermen zorgen we voor onze inbreng bij al dat gepraat, om ervoor te zorgen dat Nederland een plezierig wandelland blijft.

De regio Overijssel heeft weer een coördinator, Herma Bijenhof uit Vriezenveen. Afgelopen winter zijn een paar actieve leden bijegekomen om voor de belangen van wandelaars in Overijssel op te komen. Suggesties of concrete steun zijn van harte welkom: bijenhof@home.nl.

Hans Dannis werd op de Algemene Leden Vergadering van TeVoet gekozen tot vijfde bestuurslid van de vereniging. Hij wandelt met veel plezier en kan door gewijzigde werkomstandigheden iets terugdoen voor de wandelaars. Hans is 57 jaar en woont in Meppel.

INHOUD

Eerste indrukken boerenlandpaden	3
Schot in 'selectieve sluiting' spoorwegovergangen	5
Historische Wandelpaden in Noordoost-Friesland	7
Spoorwegovergangen	9
Lopend Vuur route: Wandeling langs de IJssel	12
Struintocht tussen Loevestein en Zaltbommel	14
Op pad met de pont	16
Biertpad en Puttenpad geopend	17
Lijst van opengestelde landgoederen gepubliceerd	18
Lange Afstand Wandelpaden in Noord-Holland	19
De klompenpaden rond Utrecht	21
Activiteitenkalender	23

Lopend Vuur is het ledenblad van TeVoet, vereniging van wandelaars. Het verschijnt vier keer per jaar.

Ledenadministratie

Nico Hoogerbrug, Barmsijs 37, 3435 BM Nieuwegein
Tel. 030 6040722, ledenadministratie@tevoet.nl

Redactie

Redactieadres: Heenpolderplantsoen 20, 2807 LT Gouda
Tel. 0182 689712, redactielopendvuur@hnk-uitgevers.nl

TeVoet, vereniging van wandelaars

- voor meer en betere onverharde wandelmogelijkheden,
- voor behoud en herstel van cultuurhistorische paden.
Meer informatie op www.tevoet.nl

Het lidmaatschap van TeVoet bedraagt € 15,- per jaar.
Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 november schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie.
TeVoet is aangesloten bij de Stichting Wandelplatform-LAW.

Bestuur TeVoet

Kees Rotteveel, voorzitter

Dirk van Kekem, secretaris.

Tuinstraat 54, 3732 VM De Bilt

info@tevoet.nl

Nico Hoogerbrug, penningmeester

Harry Benschop

Hans Dannis

Regiocoördinatoren

TeVoet werkt met contactpersonen in de regio:

Groningen

Eduard Korpel, A. Toriedreef 31, 7944 KJ Meppel,
Tel. 0522 251304, groningen@tevoet.nl

Friesland

Ben Rutten, Greate Buorren 15, 9024 EJ Weidum,
Tel. 058 2519299, friesland@tevoet.nl

Drenthe

Eduard Korpel, A. Toriedreef 31, 7944 KJ Meppel,
Tel. 0522 251304, drenthe@tevoet.nl

Overijssel

Herma Bijenhof, Spade 47, 7672 AD Vriezenveen
Tel. 0546 800373, overijssel@tevoet.nl

Flevoland

Jan Frederik Lubbers, Siriusstraat 3, 8303 ZZ Emmeloord
Tel. 0527 697706, Flevoland@tevoet.nl

Gelderland

Vacature
gelderland@tevoet.nl

Utrecht

Ineke Therauf, Vlasstraat 14, 3572 TT Utrecht
Tel. 030 2730658, utrecht@tevoet.nl

Noord-Holland

Fred Triep, Zonhovenstraat 29, 1066 MA Amsterdam
Tel. 020 6155502, noord-holland@tevoet.nl

Zuid-Holland

Jaap Mels, Leeuwerikstraat 2, 2333 VX Leiden
Tel. 071 5171081, zuid-holland@tevoet.nl

Zeeland

Pieter van Rijswijk, Bruelistraat 10, 4421 CR Kapelle
Tel. 0113 343475, zeeland@tevoet.nl

Noord-Brabant

Harry Benschop, Voldijnseweg 2, 5091 KK Middelbeers
Tel. 06 12498305, noord-brabant@tevoet.nl

Limburg

Vacature
limburg@tevoet.nl

Aan deze Lopend Vuur werkten mee:

Harry Benschop

Kees Rotteveel

Ben Rutte

Rob de Jong

Jan Frederik Lubbers

Frans Meijdam

Fred Triep

Eeffien Huizing

Ineke Therauf

Josien van der Laan

Henk Krikke

Vormgeving en opmaak: Sanders Et van Dam Reclame, Utrecht

Extra exemplaren van dit nummer van *Lopend Vuur* kunnen worden besteld door overmaking van € 4,00 (incl. verzendkosten) op giro 372685 van TeVoet in Nieuwegein o.v.v. LV-juni 07 + het eigen telefoonnummer. Volgend nummer verschijnt in september.
Inleveren kopij vóór 15 augustus 2007.

TeVoet plaatst vier kanttekeningen Eerste indrukken boerenlandpaden

Lopen over boerenland. Voor veel TeVoeters een mooi onderdeel van een wandeling. De vorig jaar in werking getreden regeling 'Boerenlandpaden' waarmee agrariërs een financiële vergoeding kunnen krijgen als zij wandelaars over hun land laten lopen, wordt dan ook toegejuicht.

Wel zijn enkele kanttekeningen bij de regeling te zetten, zo is na een geanimeerde discussie over het onderwerp op de Algemene Leden Vergadering van TeVoet geconcludeerd.

De afgelopen jaren heeft TeVoet het nodige lobbywerk verricht voor het wandelen over boerenland, onder andere bij de Tweede Kamer. Het heeft voorjaar 2006 uiteindelijk geleid tot een financiële regeling voor boerenlandpaden. Toenmalig minister Veerman van LNV heeft geld toegezegd voor 1000 km wandelpad over boerenland. Hij heeft wel bedongen dat de provincies de helft bekostigen. Daarmee zou er voldoende geld moeten zijn voor een vergoeding van 45 cent per meter per jaar aan de boeren. De contracten hebben een looptijd van zeven jaar. Het Wandelplatform heeft op verzoek van de minister de regeling uitgewerkt.

Initiatiefnemers kunnen op de site www.boerenlandpaden.nl nalezen waar de paden aan moeten voldoen om voor een bijdrage in aanmerking te komen. Op de op 14 april gehouden Algemene Leden Vergadering stond de vraag centraal of TeVoet zich 'nog tegen het onderwerp aan moet bemoeien'. Met andere woorden: loopt de regeling goed of zijn er vanuit de optiek van de wandelaar kanttekeningen bij te plaatsen?

Vorig jaar, 2006, was een pilot-jaar. Veel tijd is gestoken in het opstellen van criteria waaraan de boerenlandpaden moeten voldoen om voor een bijdrage in aanmerking te komen. Ook het uitwerken van de financiële regeling heeft het Wandelplatform de nodige hoofdbrekens gekost. Pas eind januari dit jaar heeft Veerman het eerste boerenlandpad dat op grond van de regeling tot stand is gekomen, officieel geopend. Veel praktijkervaring kon dus nog niet worden opgedaan. Al kan aan de hand van routes over boerenland die op grond van andere regelingen tot stand zijn gekomen, een viertal kanttekeningen worden geplaatst.

Wandelinfrastructuur

Een eerste indruk is dat de boerenlandpaden de wandelaar een aantal aardige (wandel) rondjes opleveren. Bij het ontwerp van de paden wordt niet expliciet aandacht besteed aan aantakkingen naar woonkernen, verblijfsaccommodatie en openbaar vervoer. TeVoet is hier een uitgesproken voorstander van. Men heeft dan immers de auto niet meer nodig om het rondje te lopen. Met die aantakkingen gaan de boerenlandpaden ook meer een verbindende functie vervullen tussen de dorpen waardoor op het motto van TeVoet 'onverhard van dorp naar dorp' kan worden ingespeeld.

De boerenlandpaden maken ook niet integraal deel uit van bestaande (verbeterde) routes, wandelnetwerken en knooppunten-systemen. Bij de Maashorstboeren overlappen de boerenlandroutes bijvoorbeeld de

huidige SBB-routes en het wandelnetwerk in de gemeente Landerd. De wandelaar krijgt hierdoor geen duidelijk en volledig overzicht van de aantrekkelijke wandelmogelijkheden in een streek. En het geeft de nodige visuele vervuiling van de verschillende markeringen in het veld. Van de provincie Zeeland is bekend dat zij nieuwe boerenlandpaden juist willen inpassen als onderdeel van een regio-

(Lees verder op volgende pagina)

naal wandelnetwerk. Daarmee krijgen de boerenlandpaden nadrukkelijk een functie om ontbrekende schakels in dat netwerk in te vullen.

Belevingswaarde

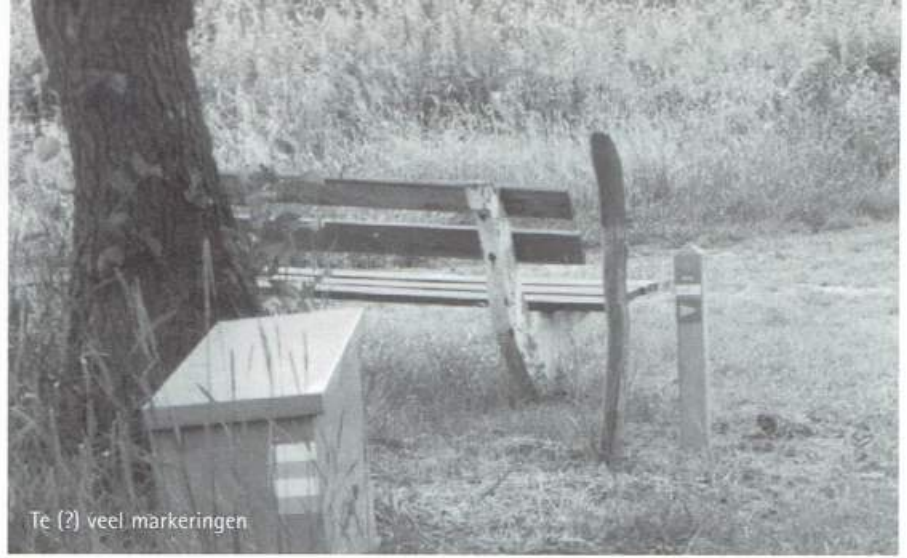
Voldoende belevingskwaliteit (bijvoorbeeld voldoende afwisseling qua landschap) is een van de criteria van de nieuwe regeling. Het is lastig om daar nu al een oordeel over te vellen.

Wel is een waarschuwing op zijn plaats wat betreft de inrichting van het pad zelf. Er zijn gevallen bekend dat vele tientallen kilometers boerenlandpad op eenzelfde manier zijn vormgegeven: een strook van drie meter gras naast een akkerrand of alleen een brede grasstrook langs een afwateringsloot. Meer afwisseling is in elk geval op zijn plaats, veelal vraagt de wandelaar ook niet om veel voorzieningen: enkele overstapjes om dwars door of langs de rand van een weiland te lopen volstaat. Of een strookje van een kleine meter langs een bouwland of in de rand van een natuurvriendelijke oever. Opgepast moet worden dat er door andere regels voor de wandelaar niet teveel eenheidsworst ontstaat. (spuitvrije zones langs watergangen of de problematiek van de zogenaamde staatssteun, waardoor de boer daadwerkelijk periodiek onderhoudswerk moet verrichten aan het pad; bijvoorbeeld het maaien van een breed graspad). Lopen over boerenland moet niet te veel 'geplaveid' zijn, het mag nog een beetje avontuurlijk zijn.

Bekendheid

Met de bekendheid van de boerenlandpaden is het niet zo best gesteld: waar liggen ze, hoe kom ik er? Je hoeft maar even te (googelen) om te weten te komen dat wandelaars ze moeilijk kunnen vinden en soms onverrichterzake naar huis keren. Vaak is er wel een folder, maar waar kan ik die krijgen?

De WV weet van niets. Of de oplage is

Te (?) veel markeringen

(bewust?) beperkt gehouden, om - zo wordt op internet gesuggereerd - niet te veel wandelaars over het land te krijgen. Soms hebben de initiatiefnemers een eigen website; de routes worden daar wel aangekondigd, maar kaartjes ontbreken veelal.

TeVoet vindt dat het beter moet met die bekendheid. Een voorwaarde bij het toekennen van een vergoeding kan zijn dat elk pad op een eenduidige manier op de site van boerenlandpad.nl wordt gepresenteerd: in elk geval met een duidelijk overzichtskaartje, startpunten, en adressen waar een (uitbreidbare) folder verkrijgbaar is. Een verwijzing naar een eigen website waar meer informatie te downloaden is, is vanzelfsprekend ook goed.

Daarnaast is TeVoet er voorstander van dat de boerenlandpaden worden opgenomen op regionale of provinciale wandelkaarten. Kaarten waarop niet alleen de boerenlandpaden zijn ingetekend, maar ook andere voor de wandelaar aantrekkelijke infrastructuur zoals oeverpaden, toegankelijke dijken, zandwegen, laarzenpaden, netwerken, opengestelde landgoederen, natuurpaden en lokale ommetjes. Of dat het best digitaal kan of - ook - op papier, is aan de regio (of provincie) die dergelijke informatiebestan-

den naar het idee van TeVoet zou moeten ontwikkelen om de toegankelijkheid van het buitengebied - een van de doelstellingen in de Agenda Vitaal Platteland - voor de wandelaar te verbeteren.

Nieuwe initiatieven

Onduidelijk is hoe provincies nieuwe initiatieven voor boerenlandpaden afwegen. Het is lastig om nieuwe initiatieven vanuit de wandelwereld 'op de kaart te zetten'. Samenwerking met andere partijen, zoals Agrarische Natuurverenigingen, de provinciale stichtingen voor Landschapsbeheer, IVN-groeperingen, Historische of Heemkundekringen en dorpsraden, lijkt een conditio sine qua non om een initiatief uitgevoerd en gefinancierd te krijgen. Het van de grond krijgen van nieuwe initiatieven voor boerenlandpaden is bij uitstek een taak die ligt in de regio's van TeVoet, als TeVoet daar al een taak in heeft. De andere punten zal het bestuur in eerste instantie landelijk aankaarten of, in samenwerking met de regio's, bespreken met de provincies.

Harry Benschop

KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS

Alleen bij halt aan motorcrossgeweld verdere investering in recreatieve voorzieningen

De Brabantse natuur- en milieubeweging heeft alarm geslagen bij de provincie over illegale motorcrossers, die volgens haar de Brabantse bos- en natuurgebieden teisteren. Met hun off-the-road motoren veroorzaken zij vooral in de weekeinden steeds meer overlast, terwijl daar nauwelijks tegen wordt opgetreden. De boswachters zijn niet opgewassen tegen het motorgeweld en de politie heeft er weinig aandacht voor.

Steeds meer recreanten en omwonenden klagen bij de natuurbeheerders. "Zij begrij-

pen niet dat dit allemaal wordt getolereerd en reageren steeds agressiever als er wél wordt opgetreden tegen kleinere overtredingen," stelt directeur Jan van Rijnen van de Brabantse Milieufederatie namens de natuurbeherende instanties Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de particuliere natuurbezitters. Vrijwel elk weekend is het raak. Vooral in de bossen rond het Oost-Brabantse Mill loopt het de spuigaten uit. Van Rijnen: "Slechts enkele keren is het de toezichhouders gelukt om crossers op motoren en quads staande te houden en op de bon te slijteren, vaak met

gevaar voor eigen leven. De crossers storen zich vrijwel nergens aan."

Van Rijnen roept de nieuwe milieudeputeerde Hoes op om op korte termijn een provinciaal meldpunt in het leven te roepen om de omvang van het probleem in kaart te brengen. "Het is tijd voor actie. Politie en justitie moeten het hoger op de agenda zetten." Alleen als aan het motorcrossgeweld een halt wordt toegeroepen, heeft het volgens de natuurbeheerders nog zin om verder te investeren in recreatieve voorzieningen, zoals routes voor wandelaars.

Algemeen Overleg in Tweede Kamer over 'wandelpaden' Beetje schot in 'selectieve sluiting' spoorwegovergangen

Verschillende fracties in de Tweede Kamer overwogen een motie in te dienen om de financierings-systematiek van het PVVO II (Programma Voor Veiligheid van Overwegen) te wijzigen, voor TeVoet een zwaarwegend punt om de verdere 'compartimentering van het buitengebied' tegen te gaan.

Minister Eurlings van Verkeer en Waterstaat onderstreepte in een Algemeen Overleg (AO) met de kamer op 25 april jl. wel keer op keer dat er een goede afweging moet plaatsvinden tussen veiligheid en recreatieve belangen bij de besluitvorming een spoorwegovergang wel of niet op te heffen, maar hij zette nog niet de stap om daarvoor de financieringsystematiek te wijzigen.

Wandelpaden en spoorwegovergangen

Twee nieuwe ministers zaten aan tafel - Camiel Eurlings van Verkeer en Waterstaat en Gerda Verburg van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit - voor een onderwerp dat zich in de nieuwe samenstelling van de Kamer in de belangstelling van maar liefst acht fracties mocht verheugen. Van de regeringspartijen tot SP, Partij voor de Dieren en PVV toe. Wandelen is hot.

Wat stond er op de agenda? Een zestal brieven van beide ministers (beter gezegd hun ambtsvoorgangers) aan de Kamer over de 'wandelpaden' en de problematiek van de spoorwegovergangen, twee onderwerpen die al enkele keren in samenhang door de Tweede Kamer zijn bediscussieerd. Wijnard Duyvendak van GroenLinks gaf daar enkele jaren terug met zijn Initiatiefnota Wandel-offensief de aanzet toe. Het belang van dat initiatief kan dan ook niet genoeg worden onderstreept, want het geeft de kamerleden de mogelijkheid periodiek met beide ministers rond de tafel te zitten naar aanleiding van - steeds weer nieuwe - vragen en antwoorden daarop van de ministers. Hadden we in het vorige kabinet de minister van lopen (Peijs van V&W) en wandelen (Veerman van LNV), nu deed Verburg een poging tot naamswijziging in minister van

ommetjes (Eurlings) en blommetjes (zijzelf). Het beklifde niet, in een verder zeer nuttig overleg met beide bewindslieden.

Bezorgdheid gedeeld

Eurlings prees Duyvendak voor zijn inzet voor de wandelaar en vasthoudendheid rond de spoorovergangen. Hij gaf er blijk van de bezorgdheid van inmiddels veel fracties over de barrièrevorming van het spoor te delen. "Veiligheid mag, in relatie tot die barrièrevorming, niet worden misbruikt." Er moest wel wat gebeuren aan die veiligheid, want die was ronduit slecht. Maar de doelstellingen zijn in 2004 al gehaald, "al is elk ongeluk er een te veel". Eurlings motto was nu: "Wij houden overwegen open als de veiligheid het toelaat", in plaats van het door zijn voorganger gehanteerde 'de beste overweg is geen overweg'.

De minister vroeg zich ook af of de afweging tussen veiligheid en recreatieve belangen wel altijd goed gebeurt. De Valleilijn van Ede naar Amersfoort is zo'n voorbeeld. Hij had tegelijkertijd niet echt een overtuigend antwoord op vragen van Duyvendak hoe de lijst van 'te sluiten overwegen' op deze lijn (die lijst zat bij een van de brieven) moest worden geïnterpreteerd. Had er nu wel of niet al een integrale afweging plaatsgevonden? Uiteindelijk gaf Eurlings' aan dat niet alles wat op de lijst staat, hoeft te worden gesloten. "Ik zal er bovenop zitten dat er een goede integrale afweging en risico-analyse plaatsvindt."

Selectieve sluiting

Volledig onderbelicht in het betoog van Eurlings was de mogelijkheid een overweg alleen te sluiten voor gemotoriseerd verkeer. Wandelaars en fietsers kunnen dan nog wel van zo'n overweg gebruik blijven maken - selectieve sluiting in het ProRail-jargon. Juist voor wandelaars en fietsers kan sluiting heel vervelende gevolgen hebben, terwijl de veiligheid er niet echt bij gebaat is. Alleen op heel drukke of viersporige baanvakken ligt het natuurlijk anders. "Niet doorslaan in het veiligheidsstreven," stelde CDA'er De Rouw, "zo min mogelijk overwegen schrappen." Madlener van de PVV vond het schrappen van overwegen in het geheel niet acceptabel. "De wandelaar komt veel te

(Lees verder op volgende pagina)

OPENGESTELD
VOOR
WANDELAARS

HONDEN
AAN DE LIJN

Waterschap
Rijn en IJssel

veel barrières tegen, ook allerlei prikkeldraad en bordjes verboden toegang. Natuurbeheerders zijn te kinderachtig," aldus Madlener. Polderman van de SP vond dat Verkeer en Waterstaat niet serieus naar de problematiek heeft gekeken ("het omlopen is vaak fors") en noemde een voorbeeld in de buurt van Hengelo, waar de wandelaar twee kilometer meer moest maken om aan de andere kant te komen. Jacobi van de PvdA wil een verdere compartimentering van het landschap als gevolg van sluiting van overwegen tegengaan: "De financieringssysteem is niet meer functioneel. Er moet ook de mogelijkheid van selectieve sluiting zijn." Daarin werd zij bijgevalen door Cramer van de CU en - hoe kan het anders - door Duyvendak van GroenLinks. Eigenlijk gaf alleen WD'er De Krom aan het gevoerde beleid nog niet zo slecht te vinden, daarmee duidelijk afstand nemend van wat partijgenoot Hofstra in de vorige Kamer rond de spoorovergangen had ingebracht. Eurlings bleef in zijn antwoord maar hame- ren op integrale afwegingen, risicoanalyses, checks en balances, enzovoort. Hij gaf nadrukkelijk aan dat het een zaak voor de wegbeheerder (vooral gemeenten) is om bij de besluitvorming over het al dan niet sluiten van een overweg de belangen van wandelaar en fietser in te brengen. Daar wringt gelijk de schoen. Nog even afgezien van de vraag of wegbeheerders altijd wel voldoende oog hebben voor de recreatieve belangen, worden ze nu door de gehanteerde financieringssysteem wel in een heel lastig parket gebracht. Alleen bij volledige sluiting van een overweg kunnen ze op geld rekenen om een dure kruising (viaduct of tunnel) als vervanging van een andere te sluiten overweg aan te leggen. Wordt een overweg in een bepaald traject niet volledig gesloten, dan vervalt deze tegemoetkoming. Eurlings weigerde deze systematiek 'pervers' te noemen, waarop Duyvendak als eerste aangaf een motie te overwegen om de via deze weg de financieringssysteem op het punt van de selectieve sluiting aan te passen.

Door de afwachtende houding van de minister - en de brede steun die Duyvendak in het AO voor een dergelijke motie zag - is de motie enkele dagen na het AO in een kort overleg over het Verslag van dat AO, dat overleg wordt het VAO genoemd, besproken met de minister; zo loopt dat procedureel in

Den Haag. TeVoet heeft van betrokkenen vernomen dat minister Eurlings in dat VAO "zodanig meer toezeggingen heeft gedaan ter bevordering van selectieve sluiting en het elimineren van negatieve gevolgen van de huidige financieringssysteem" dat de motie voorlopig is aangehouden.

Rijksinfrastructuur

Minister Eurlings heeft in het VAO ook toegezegd vóór het zomerreces te komen met een overzicht, zodat de Tweede Kamer kan beoordelen of wandelwegen worden 'doorgeknippt'. Het gaat daarbij om de vraag of nieuwe rijksinfrastructuur nieuwe knelpunten voor de wandelaar oplevert. "Geen gevallen van bekend" in de afgelopen anderhalf jaar, verzekerde Peijs in een brief aan de Kamer afgelopen najaar, terwijl bij TeVoet toch meerdere gevallen bekend zijn dat er wel degelijk iets aan de hand is: in de A4 bij Halsteren en in de A73 tussen Venlo en Echt om maar eens twee voorbeelden te noemen. Ook de Kamerleden waren er in het AO niet van overtuigd dat er niets aan de hand is. Het is maar net hoe je het definieert. Peijs kan gelijk hebben dat er in de gerapporteerde periode 'toevallig' geen rijkswegen daadwerkelijk zijn opgeleverd. Anders zit het probleem wel in de vraag wat als 'wandelwegen' wordt beschouwd. Dit punt krijgt dus nog voor de zomer een herkansing!

Wat betreft de barrièrewerking door rijksinfrastructuur heeft Eurlings in het AO al aangegeven dat "als provincies knelpunten signaleren zij de minister erop kunnen aanspreken". Al voegde hij er haastig aan toe dat er altijd een afweging nodig is om iets aan die knelpunten te doen.

Oeverpaden waterschappen

De bal bij de 'lagere' overheid leggen - of zoals Gerda Verburg het bij de boerenlandpaden formuleerde: "Deze taken horen bij de provincie, waar het hoort" - was een geliefd thema bij de bewindslieden. Eurlings voelt er bijvoorbeeld niets voor de waterschappen aan te spreken hun 'oeverpaden' open te stellen. "Eerst in elk geval de nu lopende inventarisatie afwachten. Dan kunnen we zien waar de problemen liggen." Hij wilde er ook niet aan een lijst van 'niet-toegankelijke oeverpaden' te publiceren, of een lijst waar pachtproblemen zouden spelen, zoals Polderman suggereerde.

Boerenlandpaden

Verburg voelde er niets voor haar naam te verbinden aan een nieuwe ommetjesprijsvraag. "Het is een fantastisch initiatief", maar verder niets. Ook wilde deze minister niet eigener beweging komen met een 'best practices' boekje rond boerenlandpaden, daartoe uitgedaagd door onder meer partijgenoot De Rouw. Alleen als het Wandelplatform (deze instantie heeft een coördinerende rol in de regeling) erom vraagt, wil zij het gaan bekijken.

Polderman vroeg nog hoe het zat met de cofinanciering van de boerenlandpaden door de provincies. Zij moeten de helft opbrengen naast het budget dat Veerman ter beschikking heeft gesteld. Een antwoord heb ik niet gehoord, behalve dat er enthousiast aan de duizend kilometer wordt gewerkt. Er kwam dus ook geen antwoord op de vraag van Duyvendak of het geen tijd wordt om de lat hoger te leggen: op drie- of vierduizend kilometer. Dat het onderwerp 'boerenlandpaden' op brede steun bij veel fracties kan rekenen, kon na het twee uur durende overleg wel worden genoteerd.

Aan de weg timmeren

Terugkijkend op die twee uur Algemeen Overleg in de kamer konden we vaststellen dat het besef dat het (met de wandelaar) niet goed gaat, beter kan, en zelfs beter moet, breed werd gedragen. Alleen hoe? Daar worstelden de Kamerleden zichtbaar mee. Voor de wandelorganisaties, waaronder TeVoet, is er werk aan de winkel, op landelijk, regionaal en lokaal niveau, om dat duidelijk voor het voetlicht te brengen. Het is zaak om meer aan de weg te timmeren, beter de belangen van de wandelaar neer te zetten, voorbeelden aan te dragen waaruit duidelijk blijkt dat theorie en praktijk niet synchroon lopen, aan te geven waar door welke overheid op moet worden ingezet, enzovoort, enzovoort. Want het mag natuurlijk niet meer gebeuren dat een minister doodleuk in het AO kan laten vallen dat hem geen geluiden van wandelaars en fietsers hadden bereikt!

Harry Benschop

Historische Wandelpaden in Noordoost-Friesland

Rijke cultuur - oorspronkelijk landschap, zo begint de wervende tekst van de folder over de historische wandelpaden in Noord-oost Friesland. En verderop in de tekst onder andere: "in de voetsporen van het verleden, een netwerk van 50 historische voetpaden, 400 kilometer in totaal".

Vierhonderd kilometer

Het klinkt te mooi om waar te zijn en dat is dan ook het geval: grote delen van het Friese Kustpad en Zevenwoudenpad zijn ook opgenomen in deze totaalrekening. Verder is een groot deel van deze kilometers verhard; de wandelaar wordt vaak zelfs over (rustige) plattelandswegen en fietspaden geleid. Wel bestaat de intentie om op termijn de mogelijkheden verder uit te breiden (graag onverhard!).

Het netwerk is dus zeker nog niet volledig te noemen. Maar zoals vaker in dit soort projecten heeft men keuzes moeten maken. Daar komt bij dat niet iedereen staat te juichen bij dergelijke initiatieven. Als grondeigenaren niet willen meewerken, is het vaak lastig een route aan te leggen.

Het is wel een plan met toekomst, de basis is ook in financiële zin stevig. Zo zijn

gebruiksvergoedingen voor een langere periode vastgelegd en is ook het onderhoud van bruggetjes, overstappen e.d. geregeld. Als de plannen tot gevolg hebben dat de toeristen langer in het gebied willen verblijven, heeft de regio daar zeker baat bij. Nu al spelen verschillende ondernemers in op de nieuw ontstane mogelijkheden door arrangementen aan te bieden. Ook particulieren voldoen aan de vraag naar verblijfsaccommodatie.

Over het gebied

Het gebied is het zeker waard om ontdekt te worden; het heeft zowel ruimtelijkheid als beslotenheid te bieden. In het noordelijke gedeelte heerst de openheid van het landschap, de Waddenkust en de vaak weergaloze luchten. Meer zuidelijk word je getroffen door de intimiteit van de Friese wouden, een schitterend coulisselandschap met een heel ander karakter. Bijzonder is de soms zeer abrupte overgang van het open naar dit meer gesloten landschap: binnen een kilometer verandert de grondsoort en kom je in een totaal ander sfeer.

Het hele gebied is in vergelijking met de rest van Nederland nog zeer rustig te noemen. De geschiedenis is er nadrukkelijk aanwezig. De stad Dokkum is een aantrekkelijke uitvalsbasis om de omgeving te verkennen. Verder kun je gemakkelijk een dagtocht naar Ameland maken, waar ook fraai gewandeld

kan worden. Esonstad zou je de fata morgana van het gebied kunnen noemen.

Over het project

Het initiatief voor het netwerk is voortgekomen uit ideeën en wensen van de plaatselijke bevolking in de regio. Het samenstellen van wandelroutes of ommetjes in de omgeving stond bij veel dorpen al hoog op de verlanglijst. Deze wens is via plattelandprojecten Noordoost-Friesland als project ondergebracht bij Landschapsbeheer Friesland. Later is ook de bredere toeristisch-recreatieve doelstelling (van ommetjes naar netwerk) hieraan toegevoegd. Dit heeft geleid tot het concept Historische Wandelpaden in Noordoost-Friesland, compleet met eigen logo, huisstijl, bewegwijzering, website en een overzichtskaart van het gebied. Deze kaart is voor 3,50 euro te verkrijgen bij onder andere de VVV-kantoren en recreatieondernemers in het gebied.

De dragers

Het project van landschapsbeheer kent een groot aantal betrokken partijen, waaronder de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadeel, Dongeradeel, Ferwerderadeel en Kollumerland in dit meest noordoostelijke deel van Friesland. En natuurlijk zijn er de nodige subsidieverstrekkers en sponsors bij betrokken, evenals de bewoners van het gebied. De gemeenten zijn blij met het project, dat naar verwachting de regio meer op de toeristische kaart zal zetten. Volgens het persbericht ter gelegenheid van de oplevering heeft het project al een grote aantrekkingskracht.

(Lees verder op volgende pagina)

Toekomst

Hopelijk vormt het project een voorbeeld voor andere delen van Friesland. Deze provincie, die te boek staat als waterrecreatiegebied bij uitstek, heeft nog veel meer aantrekkelijke gebieden. Wandelen stond tot nu toe niet hoog op de agenda en daar lijkt nu verandering in te komen. De terrechte koppeling die gemeenten in het gebied zien met het project op verschillende terreinen is daarvan een goed voorbeeld.

Een van de sprekers tijdens de opening (burgemeester binnen het gebied) merkte zelfs op dat het verwijderen van het asfalt op zandwegen binnen het gebied moest worden overwogen. Hij doelde daarbij op het feit dat veel wegen eigenlijk nodeloos geasfalteerd zijn. Tegen zo'n voorstel bestaat in ieder geval bij mij geen enkel bezwaar.

Naschrift

Ondertussen is het hele project overgenomen (en opgeschaald) door de stichting Monumentenhuis Friesland. Meer nog dan bij het project Historische Paden zijn wij nu vanaf het begin namens het wandeloverleg Friesland betrokken bij het nieuwe project

Oude Paden Nieuwe Wegen. Hierover in het volgende nummer meer.

Vervoer

Sinds kort wordt het openbaar busvervoer in het gebied uitgevoerd door Connexxion, dat een aantal nieuwe concepten heeft gelanceerd. Een hiervan is het dalurenkaartje, waarmee je voor het luttel bedrag van 2 euro na 9.30 uur twee uur in het hele concessiegebied mag reizen (1 euro gedurende de schoolvakanties). Hiermee komt het grootste gedeelte van Friesland binnen bereik.

Nog prettiger voor de wandelaar is dat dit met een bijna complete dienstregeling wordt uitgevoerd; op de site kan iedereen zelfs zijn persoonlijke busboekje aanmaken. Daar is ook meer informatie te vinden over de andere concepten. Zo komen er een aantal groene haltes, waarvandaan men een route kan lopen naar de volgende halte of een rondje kan maken.

In het zuidelijke deel ligt de spoorlijn Leeuwarden-Groningen, met een drietal halteplaatsen waar de bus ook weer stopt.

Horeca

Onderweg ergens neerstrijken blijft een lastige zaak, niet elk dorp heeft (helaas) een dorpscafé. En als de cafés er wel zijn, zijn ze op zondag nogal eens gesloten; die informatie is helaas nog niet op de site te vinden. Wel zijn er ook in dit gedeelte van Friesland minicampings te vinden, waar vaak wat eetbaars te koop is.

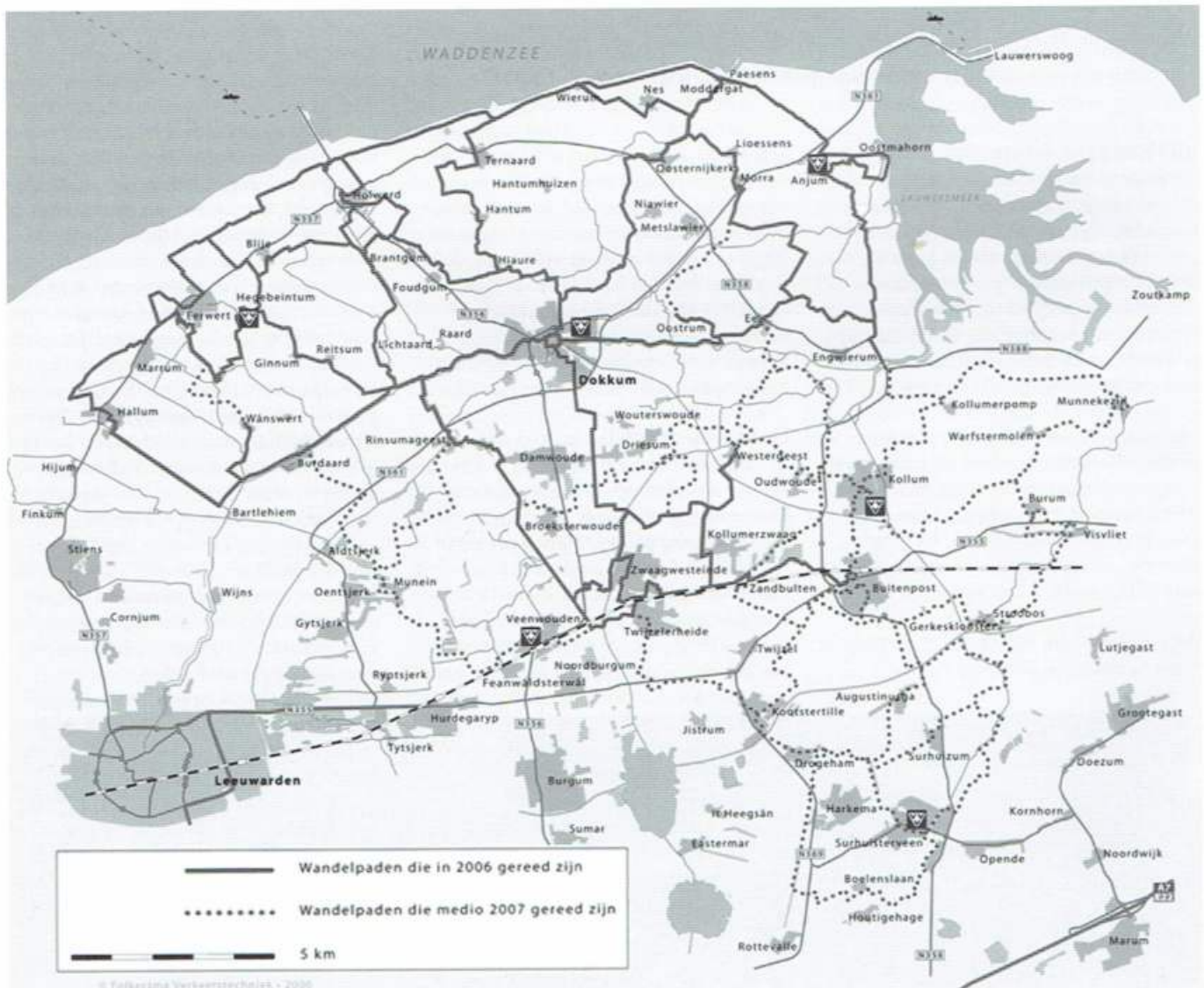
Het is in elk geval aan te raden vooraf de nodige informatie in te winnen. Zelf eten en drinken meenemen voorkomt onaangename verrassingen op dit vlak.

Denk ook aan warme kleding, door de nabijheid van de zee kan het weer vrij plotseling omslaan.

Relevante websites

www.historischepad.nl
www.landschapsbeheerfriesland.nl
www.connexxion.nl
www.arriva.nl

Ben Rutte

Verrassende mededeling van ProRail Sluiten overwegen Brabantse Meierij voorlopig van de baan

Het sluiten van spoorwegovergangen in de Brabantse Meierij is voorlopig van de baan. Dat was de verrassende mededeling van ProRail op 7 mei tijdens een bijeenkomst in Boxtel. Het behoeft geen betoog dat dit goed nieuws is voor de wandelaar.

Volgens een eind 2005 geproduceerd rapport zouden 26 van de 53 spoorwegovergangen in de driehoek Den Bosch-Boxtel-Tilburg in aanmerking komen voor volledige afsluiting. Op andere plekken zouden ongelijkvloerse kruisingen komen. Onverteerbaar en voor de veiligheid ook helemaal niet in deze omvang nodig, luidde kort de reactie van onder andere wandel- en fietsorganisaties: "Er is alleen gekeken naar de belangen van het spoor en autoverkeer, niet naar de belangen van wandelaars, fietsers en ruiters." Achter de schermen heeft de provincie Noord-Brabant het afgelopen jaar gewerkt aan andere voorstellen, waarbij ook de recreatieve belangen nadrukkelijk meegenomen zouden worden.

Op 7 mei waren vertegenwoordigers van gemeenten en belangengroepen in het gemeentehuis van Boxtel uitgenodigd om over de plannen te praten. Daar kregen zij - zeer verrassend - van spoorwegbeheerder

ProRail te horen dat minister Eurlings van Verkeer en Waterstaat door landelijk uitgevoerde veiligheidsmaatregelen geen noodzaak meer ziet om nog meer overgangen te sluiten: de veiligheidsdoelstellingen zijn al gehaald. Het aantal botsingen en dodelijke ongevallen bij spoorovergangen is door de uitgevoerde maatregelen drastisch gedaald: van 33 doden in 1982 naar zes nu. Bovendien is het geld op (van het PWV II, het Tweede Programma Verbeteren Veiligheid Overwegen): de tot 2010 beschikbaar gestelde 300 miljoen euro zijn uitgegeven of gereserveerd. Tijdens het overleg refereerde ProRail aan het Algemeen Overleg dat enkele weken eerder in de Tweede Kamer (zie elders in deze *Lopend Vuur*) met de minister had plaatsgevonden. Dat is dus niet voor niets geweest.

Met de uitspraken zijn de voor wandelaars belangrijke spoorovergangen in het gebied veilig gesteld. Voorlopig dan toch, want de

doorstroming van het verkeer leidt op enkele spoorovergangen tot problemen, door de groei van het wegverkeer én door de toename van het aantal treinen. Veiligheid op het spoor is nu dan wel geen issue meer, andere knelpunten kunnen wel om actie vragen. Eén ervan is de dubbele overweg ten noorden van station Boxtel, die nu zo'n 40 minuten per uur gesloten is. Alle partijen hebben op 7 mei gevraagd dergelijke knelpunten gebiedsgericht aan te pakken - en niet alleen naar de betrokken overweg te kijken - met de provincie in de regierol, om zo voldoende rekening te houden met wandel-, fiets- en ruitersbelangen.

Of alle overgangen in de driehoek Den Bosch-Boxtel-Tilburg de dans ontspringen, is niet geheel duidelijk. Met de gemeente Vught bijvoorbeeld had ProRail al afspraken gemaakt, die onder andere leidden tot sluiting van het Cromvoirtsepad. Op de bijeenkomst in Boxtel werd ook niet helemaal duidelijk of over andere overgangen in het gebied van de Meierij al afspraken zijn gemaakt en wellicht financiële verplichtingen zijn aangegaan. Oplettendheid blijft dus geboden.

Harry Benschap

Overgang opgenomen in het Zeeuwse wandelnetwerk bij Goes

Rechter sluit Cromvoirtsepad

De spoorwegovergang Cromvoirtsepad in Vught dreigt te worden afgesloten. De rechter heeft bezwaren tegen de sluiting naar de prullenbak verwezen.

Begin 2006 hebben wandel- en fietsorganisaties, gesteund door de tweede kamerleden Duyvendak en Boelhouwer, nog actie

(Lees verder op volgende pagina)

Het kan verkeren met de overwegen

gevoerd voor het behoud van de overweg (zie *Lopend Vuur* van maart 2006). Met geldzakken op de overgang werd aangegeven dat met de financieringssysteem die het ministerie bij het sluiten van overwegen hanteert, bepaald geen maatwerk kan worden geleverd. Volgens de actievoerders kon het pad namelijk best openblijven voor wandelaars en fietsers. Zelfs de wethouder van Vught, die enkele maanden eerder verantwoordelijk was voor het besluit tot volledige sluiting, erkende dat ook hij er geen voorstander van was het pad voor wandelaars en fietsers af te sluiten, maar dat de gemeente het bij volledige sluiting toegezegde geld hard nodig had voor de aanleg van een ongelijkvloerse spoorkruising elders in Vught. Het Cromvoirtsepad vormt een belangrijke recreatieve schakel naar het recreatiegebied De IJzeren Man. Er loopt ook een fietsroute overheen.

De uitspraak van de rechter is uitermate teleurstellend. Hij heeft geen integrale afweging gemaakt tussen de recreatieve belangen en de veiligheidsbelangen op het spoor. "Wandelaars en fietsers worden in zekere zin wel geschaad, maar dit gebeurt als gevolg van het besluit tot sluiting van de overweg door de gemeente Vught slechts in een beperkte, aanvaardbare mate; er zijn voldoende alternatieven voorhanden," stelt de rechter. Elders in het vonnis oordeelt hij dat de gemeente aansluiting heeft gezocht "bij de landelijke doelstellingen van ProRail om het aantal gelijkvloerse kruisingen van wegen met spoorwegen, in verband met het bevorderen van de veiligheid, zoveel mogelijk te verminderen". Het om redenen van veiligheid onttrekken aan de openbaarheid van de spoorovergang, "welke onttrekking past in het landelijk beleid van ProRail", moet naar het oordeel van de rechtbank worden beschouwd "als een ontwikkeling waarmee een ieder kan worden geconfronteerd en waarvan niet met vrucht kan worden gesteld dat die de grenzen van een redelijke besluitvorming te buiten gaan". De rechter constateert ook nog fijntjes dat "het betrokken bestuursorgaan (in dit geval dus de gemeente als wegbeheerder, red.) bij een besluit op grond van de Wegenwet om een weg aan de openbaarheid te onttrekken, een ruime mate van beleidsvrijheid toekomt".

Dat de gemeente daartoe min of gedwongen wordt door de financieringssysteem die ProRail hanteert bij het toekennen van premies om overwegen te sluiten, dat betreft de rechter niet in zijn oordeel. Evenmin de vraag of er een relatie is tussen het gebruik

van een overweg door wandelaars en fietsers en de veiligheid op het spoor. Hij volstaat slechts met de constatering dat "de rechtbank in zaken als de onderhavige niet toekomt aan de vraag of er ook andere aanvaardbare, wellicht zelfs beter aanvaardbare, oplossingen denkbaar zijn" en laat dan ook alternatieve voorstellen die bezwaarmakers hebben meegegeven, verder onbesproken. Des te schrijnender is het dat zelfs voormalig minister Peijs van Verkeer en Waterstaat oordeelde dat sluiting voor het gemotoriseerde verkeer voldoende zou zijn, en dat het Cromvoirtsepad behouden kon blijven voor wandelaars en fietsers.

Op het bezwaarschrift van het Wandelplatform antwoordt de rechter nog dat "de door de stichting onderhouden wandelroute van het Pelgrimspad (LAW 7) niet via het Cromvoirtsepad loopt; wandelaars gebruiken op die route al jaren de Boslaan en de daar aanwezige spoorovergang". Dat de stichting ook - en met name in deze zaak - opkomt voor de belangen van wandelaars die een ommetje maken, en dat zijn er veel op het Cromvoirtsepad, ontgaat de rechter.

Het Wandelplatform gaat in hoger beroep tegen de uitspraak. Dat heeft de Stichting bevestigd na de uitkomsten van het overleg over de spoorovergangen in de driehoek Meierij op 7 mei, waar duidelijk werd dat uit oogpunt van veiligheid geen verdere

sluiting van overwegen meer nodig is. Of dat voldoende soelaas biedt om bij de Hoge Raad tot een positieve uitspraak te komen, is afwachten.

Het zou jammer zijn als de overweg vanwege gemaakte afspraken zonder enige reden alsnog sneuvelt. Het zou ProRail sieren 'in het licht van 7 mei' een nieuwe afspraak met Vught te maken die (in elk geval volledige) sluiting van het Cromvoirtsepad voorkomt, en tegelijkertijd afspraken rond de financiering van de nieuw aan te leggen ongelijkvloerse kruising ongemoeid laat. Als de gemeente dan niet het omstrede besluit tot onttrekking aan de openbaarheid van het Cromvoirtsepad intrekt, weet de wandelaar op wie hij zijn toorn moet richten.

Harry Benschop

Afgesloten overgang op de Maaslijn

Brummen houdt overwegen open

B&W van Brummen heeft de raad voorgesteld de spoorwegovergangen in de hele gemeente te behouden voor langzaam verkeer en daarmee niet over te gaan tot algehele sluiting.

Onder langzaam verkeer verstaat het college: 'voetverkeer en eventueel agrarisch bestemmingsverkeer'. De overwegen behouden daarnaast hun openbare status in de zin van de Wegenwet.

Het gaat B&W met name om een drietal overwegen in Leuvenheim en Oeken. Een

van de paden fungeert al van vóór 1500 als verbindingsweg. Men vreest dat door afsluiting de recreant minder de kans krijgt de verschillende landschapstypen (en de overgangen ertussen) te ervaren. Aan de andere kant is het Brummense college bezorgd over de veiligheid van de wandelaar en wil op de drie overwegen een of andere vorm van beveiliging laten aanbrengen. Contacten met ProRail hierover zijn van die kant afgekap. "Meteen is gezegd dat men nergens aan wil meewerken," aldus B&W.

Dat het college desondanks met het voorstel tot behoud van de overwegen naar de raad gaat, is een goed signaal naar andere gemeenten.

Digitale nieuwsbrief 'Overbruginfra'

Begin dit jaar is het project Infra-structurele barrièrevorming - recreatie van start gegaan. Het is een initiatief van Wandelplatform, Fietsplatform en Hippische Sportfederatie.

Doel van het project is barrièrevorming door infrastructuur - zoals spoorwegen, wegen en vaarwegen - te voorkomen én het stimuleren van oplossingen, zoals de bouw van recreatieve bruggen of tunnels.

Door de toegenomen verkeersdruk verdwijnen allerlei veilige oversteekplaatsen. Spoorwegovergangen worden opgeheven, kruisingen in provinciale wegen worden afgesloten, oude sluizen in vaarwegen worden vervangen door een nieuwe, waar de wandelaar veelal ook niet meer welkom is. Ommetjes worden onderbroken, je kunt niet meer vanuit de stad naar het buitengebied, je moet hele stukken omlopen over onaantrekkelijke en vaak ook onveilige wegen, kortom de leefbaarheid staat op het spel. Niet het tegengaan van werken aan de infrastructuur, maar het letterlijk en figuurlijk overbruggen van deze infrastructuur is de opgave waarvoor het project zich gesteld ziet.

Via de digitale nieuwsbrief 'Overbruginfra' willen de initiatiefnemers van het project voorbeelden van goede oplossingen presenteren. Je vindt er ook de meest recente beleidsstukken in PDF-formaat, evenals nieuws en achtergronden. Het is de opvolger van de nieuwsbrief 'Kruisende wegen' van

het project Recreatie Et Overwegen, dat eind vorig jaar is afgerond.

Veel van de informatie zal ongetwijfeld de kolommen van Lopend Vuur halen. Wie zelf direct op de hoogte wil blijven, kan zich voor deze nieuwsbrief (gratis) aanmelden op www.overbruginfra.nl/nieuwsbrief/.

Infrastructurele barrièrevorming - recreatie
Centraal contact- en informatiepunt recreatief belang (spoor)wegkruisingen

Home - Barrièrevorming - Fietswegen - Provinciale wegen - Spoorwegovergangen - Hapotten - Links

Voorkomen van barrièrevorming en het bevorderen van maatregelen gericht op het opheffen van barrières voor wandelaars, fietsers en hippische sporters. Dit is het doel van het project 'Infrastructurele barrièrevorming - recreatie', geïnitieerd door het Wandelplatform-LAW, Landelijk Fietsplatform en de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie.

Nieuws

- 02-05: www.overbruginfra.nl in de lucht
- 25-04: Spoorwegovergangen behandeld in...
- 20-04: Overwegen dicht tussen Wapeningen...
- 29-03: Gen. Brummen heeft overwegen open

Recreanten willen infrastructuur overbruggen!

Kijk voor nieuws & achtergronden op:

www.overbruginfra.nl

'Op 17 km 57 overgangen is veel te veel' Sluiting spoorovergangen op Valleilijn dreigt

De Provincie Gelderland heeft met de gemeenten Ede en Barneveld en spoorwegbeheerder ProRail afspraken gemaakt over de aanpak van de overwegen op het voormalige kippenlijntje tussen Ede en Barneveld, eind vorig jaar omgedoopt tot Valleilijn.

Alle partijen spreken de wens uit om - met als argumenten veiligheid, kosten en overbodigheid (op 17 km 57 overgangen is veel te veel) - "een groot aantal overgangen veiliger te maken, of juist af te waarden of

soms zelfs op te heffen". Hoe dit precies gaat plaatsvinden, moet binnen een jaar duidelijk zijn.

Het Gelders wandeloverleg i.o. heeft Gedeputeerde Staten van Gelderland gevraagd om een zorgvuldige visievorming op de toekomstige ontwikkeling van het dichte (en samenhangende) netwerk van onverharde paden en semi-verharde wegen dat het gebied aan beide zijden van het spoor kenmerkt. Veel overwegen in die paden worden nu intensief gebruikt door bewoners en recreanten.

Meer specifiek wijst het wandeloverleg op de spoorkruisingen in de landgoederen

Kernhem en rond kasteel De Schaffelaar. Beide hebben een functie voor de eigen inwoners van Ede resp. Barneveld: dat vraagt om een maaswijdte tussen de spoorkruisingen van maximaal 500 meter. De bufferzone tussen de kernen Ede en Lunteren (onder meer de omgeving van de Doesburgermolen) en de essen ten noorden van Lunteren zijn niet alleen uitloopgebied voor de streekbewoners. Ook de in die gebieden verblijvende vakantiegangers maken er veelvuldig gebruik van. Voor deze gebieden bepleit het wandeloverleg een maaswijdte van ca. 1000 meter tussen kruisingen die voor recreatief gebruik geschikt zijn.

Iedereen heeft zijn rivieren en ik, ik heb de IJssel

(Liselore Gerritsen)

Wilsum – Zalk – Veecaten (12 km) – Wilsum (totaal 17 km); een wandeling door uiterwaarden, over de IJsseldijk en door het dorp Zalk.

De IJssel met zijn zachte koeienogen, kleine kolken in het water, groene dorpen. De rivier van Liselore Gerritsen. Maar ook van dichteres Ida Gerhardt en Kampenaren als de schilder Jan Voerman en acteur Henk van Ulsem. De laatste is een hartstochtelijk verzamelaar van werken van Jan Voerman, die begin vorige eeuw in aquarellen en olieverfschilderijen het IJssellandschap vastlegde.

Langs deze geliefde IJssel gaat onze wandeling. Meestal verhard, maar onverhard waar het kan. Al snel na het begin dalen we de dijk af. Als een lang lint zijn de uiterwaarden van Zwolle tot Kampen natuur aan het worden. Riet, een oude rivierloop, kromme wilgen en gezang van tijtjaf en rietgors openbaren zich hier voor oog en oor. Pinksterbloemen kleuren dijk en weide. Bosschages en smalle zandstrandjes scheiden ons van het klotsende water. Het is een van de weinige natuurlijke oevers van de IJssel. "De IJssel is altijd weer anders. 't Is de mooiste plek om te zitten," zegt een van de vissers die hier hun hengels hebben uitgeworpen. "We genieten van de vogels, de boten en de rust." Succesvol zijn ze ook geweest. Zojuist hebben ze een flinke roofblei gevangen, die echter om verdere beschadiging te voorkomen alweer in het water is teruggezet. "Flinke scherpe tanden had-ie." Op de asfaltweg naar Wilsum ver-
eewigen twee schilderessen de kerk.

Veer en theehuis

Na de Koppelaarwaard gaat het tot het veer en theehuis bij Veecaten over de verharde winterdijk. In zomerse weekeinden is het druk met fietsers, 's winters heeft de wandelaar meestal de dijk voor zich alleen. Majestueus zweeft een ooievaar van een van de vele nesten boven de weiden. Het theehuis is een goede rustplek. Tot 1996 werd je hier door de veerman met een roeiboort overgezekt naar Zalk. Op zondag mogen de kerkgangers van 's-Heerenbroek gratis met het veer over, waarbij ze 's winters – als het veer uit de vaart is – zelf voor de bediening zorgen.

Toen de oude veerbaas stopte, dreigde ook het veer te verdwijnen. Nu worden het Zalkerveer en theehuis als werkgelegenheids- en ervaringsproject voor verstandelijk gehandicapten gerund. Van maandag tot en met vrijdag helpen ze hier, ieder met zijn eigen voorkeur. Wilma, die hier al tien jaar werkt, kiest voor de bediening. "En ik sta liever in de keuken," zegt Stefan. Beiden wonen nog bij hun ouders, maar het zal niet lang meer duren of ze hebben hun eigen onderkomen. "In het weekend zijn ze vrij," vertelt een van de begeleiders, "maar dan verlangen ze alweer naar hun werk." Een ander helpt op de boot. Ze haalt de loopplank op en verkoopt kaartjes. Samen met een begeleider worden we zo door een 'cliënt' naar de overkant gebracht.

Hardhoutoibos

Aan de westkant van de rivier slaan we het Zalkerbosch in. Het natuurgebied, dat al uit 1200 dateert, ligt in de uiterwaarden op een stroomrug. Bijzonder is dat dit bos een van de weinige hardhoutoibossen is. Eigenlijk is het overdreven om dit een bos te noemen; het zijn meer twee bosranden om een weiland, met een zandweg door een ervan. Het bos wordt beheerd als een hakhoutbos, wat te zien is aan de lage boomgroei. Dankzij de vele lichtinval is de bodem bedekt met een fleurig bloementapijt.

En dan komen we in Zalk, bekend vanwege Klazien Rotstein, die voor allerlei kwalen en problemen huis-, tuin- en keukenmiddeltjes wist. Dankzij de NCRV en Rik Felderhof kreeg ze meer dan regionale bekendheid, maar langzamerhand raakt haar naam in vergetelheid. Zalk is ook de plaats waar in 1825 de laatste in het wild levende bever van Nederland werd gedood. Een beeldje op de hoek van Kerkplein en dijk herinnert aan deze gebeurtenis. Tot 1936 vormde Zalk met Veecaten een zelfstandige gemeente. De witte Schultekamer aan het Kerkplein diende als gemeentehuis.

De bel roept het veer om ons terug te brengen naar Veecaten. Met de stroming van de rivier mee lopen we richting Wilsum. De zon is gedraaid en begint zijn helderheid te verliezen. Halverwege dalen we binnendijks af naar een smal, door knotwilgen omzoomd pad, dat ons naar de restanten van een een-

denkooibosje leidt. Bij Wilsum nog even onverhard door een randje groen en dan staan we in het centrum van het dorp. We komen uit bij de kerk, stammend uit de tiende of elfde eeuw en bijna de oudste van Overijssel. Wilsum, gebouwd op een rivierduin van ongeveer 6 meter + NAP, kreeg in 1275 stadsrechten van de bisschop van Utrecht. Het werd een tijd een echte handelsnederzetting, maar kon in zijn ontwikkeling niet op tegen Kampen. Van een stad zien we overigens geen overblijfselen. Stadsmuren heeft het dorp niet gehad.

Na het dorp is er nog een klein stukje over de dijk te gaan, alvorens de Wilsummersteeg naar de bushalte leidt.

Jan Frederik Lubbers

Routebeschrijving

Vanaf bushalte Wilsummersteeg bij wegwijzer 8156 richting Wilsum en dijk. Op Y-splitsing RA, op dijk RA. Vlak voor de bocht LA, halfverhard pad dijk af. Geelrode markering en paaltjes met rode kop volgen. Weg volgen tot picknickbank en rivieroever met bosjes. Bij IJssel LA langs oever over gras.

Bij asfaltweg RA over asfaltdam en opnieuw langs de IJssel richting passantenhaven. Op de asfaltweg RA. Na 100 meter bij bordje wandelroute LA door klaphek. Over smal graspadje. Na 750 meter door klaphek, RD de dijk op. Op dijk RA. Dijk ongeveer 4 km volgen tot theehuis en voetveer naar Zalk. Met voetveer over de IJssel.

Veerpad richting Zalk. Na huis nr. 6 "Stobbenbos" RA graspad, op splitsing LA. Volgende splitsing RA, zandweg door Zalkerbosch. Bij woning LA. Op Zalkerdijk RA. 1e weg scherp LA, dijk af, richting Zalk, Brinkweg. Voorbij molen RA, Hogebrink. Op T-splitsing LA en direct daarna RA, De Wilgen. Voor brievenbus nr. 8 en Kerkplein 20 LA, smal klinkervoetpad. Voorbij pastorie en kerk LA door hekwerk. RA, Kerkplein (Bushalte buurtbus naar Kampen en Hattem). LA Zalkerdijk.

Op kruising RA, veepad. Per veer over. Op dijk LA. (Verkorting: Of smal pad links van het veerhuis trap af, RD tot T-splitsing, LA richting bushalte lijn 141 bij verkeerslichten te 's-Heerenbroek). Voorbij hm-paal 10-6.2 RA door hek. Betonpad wordt graspad. Bij bos langs bank. Eind van het bos wordt graspad betonweg. Op T-splitsing LA. Voorbij bord Wilsum RA onverhard pad en RD. Volkstuinen links houden. Op Y-splitsing RA smal graspad, over parkeerterrein. Op weg RA. Weg maakt bocht naar links. Bij T-splitsing RA Dorpsweg (Bushalte buurtbus). Dijk volgen. Voorbij hm-paal 10-9.4 RA Wilsummersteeg naar beginpunt met bushalte.

Zie ook www.tevoet.nl onder Actueel

PRAKTISCH

Wandelen langs de IJssel

OV: Bushalte Wilsummersteeg ligt aan lijn 141 Zwolle-Emmeloord-Urk. Verder van maandag t/m vrijdag buurtbus Wilsum-Kampen en in Zalk buurtbus Kampen-Hattem. Het Zalkerveer is in gebruik van begin april t/m oktober (zie www.zalk.info).

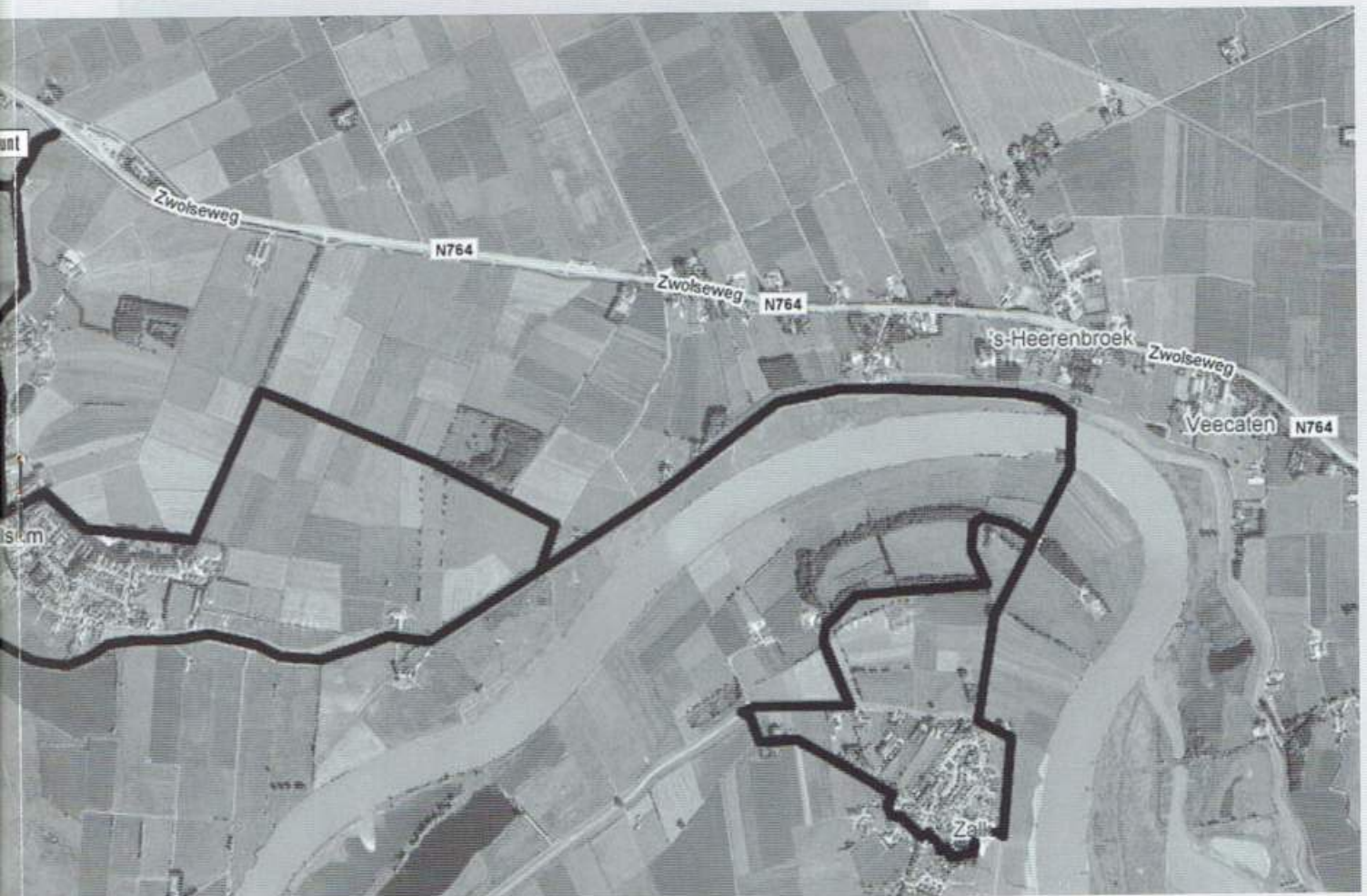
Eigen vervoer: Zwolse Weg tussen Zwolle en Kampen. Bij wegwijzer 8156 parkeren in de berm bij Wilsummersteeg.

Horeca: In Wilsum en Zalk, niet op zondag, en het theehuis bij 's-Heerenbroek / Veecaten ('s winters niet op zaterdag en zondag).

Werk van de schilder Voerman is te bezichtigen in het Voermanmuseum in Hattem en museum De Fundatie in Zwolle.

Meer wandelingen langs de IJssel:

- Van Kampen naar Deventer in Provincievoetwijzer 6 Overijssel, uitgegeven door Op Lemen Voeten.
- Van Doesburg naar Kampen v.v. in Streekpad 11 Het Hanzestedenpad, uitgeverij Wandelplatform-LAW.

Door de uiterwaarden van de Waal Struintocht tussen Loevestein en Zaltbommel in de maak

TeVoet is in de uiterwaarden van de Waal op zoek naar een nieuw struinpad. Recreatiemaatschappij Rivierengebied gaat het uitwerken. De provincie Gelderland heeft al een subsidie toegekend voor deze nieuwe struinroute

Zelf ervaren

Onze ontdekkingstocht begon met een ritje, of moeten we zeggen: vaartje, van de water-taxi vanuit Gorinchem naar Slot Loevestein, een wel heel leuke manier om bij je startpunt te komen. Medewerker Famke Wolters van Recreatiemaatschappij Rivierengebied wandelde net als het jaar daarvoor met TeVoet mee. "Het is belangrijk om met eigen ogen te zien waar het over gaat, wat de op te lossen knelpunten zijn, bekijken hoe die kunnen worden opgelost. En misschien nog belangrijker om zelf te ervaren waarom die knelpunten moeten worden opgelost." TeVoet-lid Rien van den Berg had haar uitgenodigd.

Een stukje over de dijk is niet erg, het heeft zelfs wel iets, zeker op stukken waar zich ook binnendijs een mooi landschap aan de wandelaar ontvouwt. Op de hoge dijk heb je een prachtig uitzicht op de uiterwaarden en de rivier, op een heel andere manier dan wanneer je door de uiterwaard loopt. Nadeel is het - soms wel erg drukke - verkeer. En het is verhard.

"Stukjes dijk zal de Recreatiemaatschappij zeker in de nieuwe struinroute opnemen, niet alleen omdat er geen andere keuze zou zijn," stelt Wolters. "Op de dijk valt cultuurhistorisch veel te beleven." De kerk in de bocht bij Herwijnen is zo'n voorbeeld.

Horeca onderweg kan een ander argument zijn. Wolters benadrukt evenwel dat de Recreatiemaatschappij een avontuurlijke route wil. "Dat staat voor ons bij de ontwikkeling van struinroutes echt voorop."

Touwbrug

Het initiatief om bij Dreumel - veel verder oostwaarts gelegen - over een nieuw te graven nevengeul een hangbrug aan te leggen, onderstreept haar woorden. Daar loopt al een struinpad. Door de werken ten behoeve van 'Ruimte voor de rivier' zou die route worden onderbroken. "Gelukkig staat Rijkswaterstaat nu positief tegenover een dergelijk initiatief. Vroeger kon er helemaal niets, vanwege de doorstroming. Met Staatsbos-

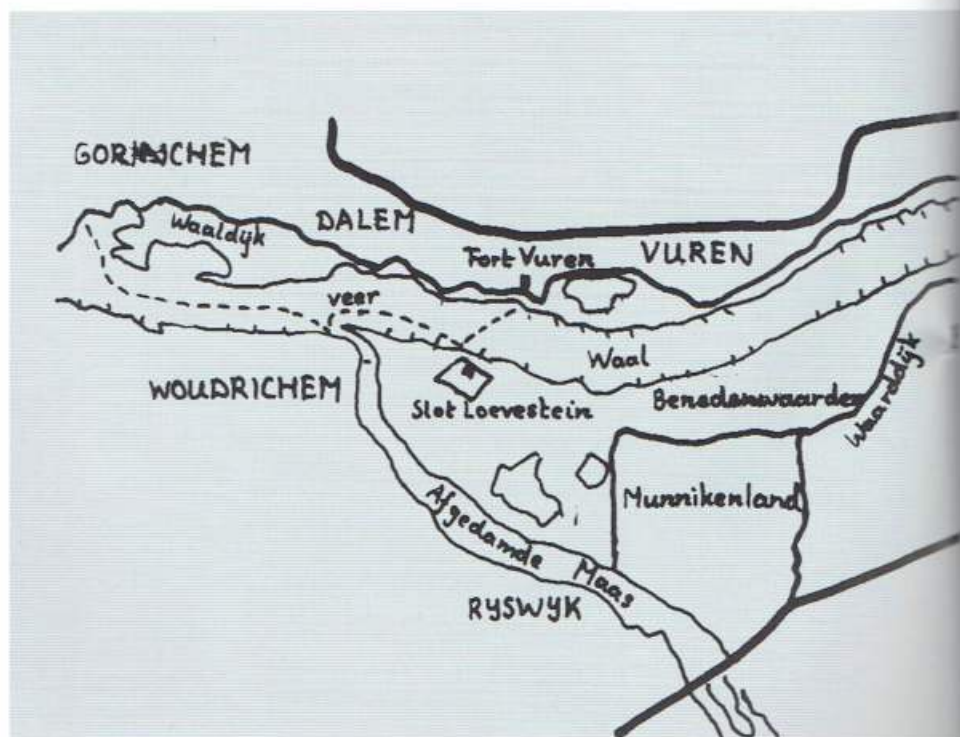
beheer is er al overeenstemming over de financiering van een oversteek, wat het ook gaat worden." Wolters gaat zich binnenkort oriënteren op 'avontuurlijke' infrastructuur. TeVoet kon haar tijdens de wandeling enkele suggesties aan de hand doen.

De positieve opstelling van Rijkswaterstaat biedt ook perspectief om een doodlopende landtong in de Gamerense Waarden in de te ontwikkelen struinroute tussen Brakel en Zaltbommel op te nemen. Ook daar is een brug of pontje nodig. Zonder zo'n oversteek voor de wandelaar is het veel minder aantrekkelijk, zo is vorig jaar tijdens de wandeling al geconstateerd (zie *Lopend Vuur* van februari 2006). Wolters houdt het in elk geval in de gaten.

Steenfabriek

De recreatie-ambtenaar van de gemeente Lingewaal was helaas op het laatste moment verhinderd dit jaar mee te lopen. "Lokale contacten zijn vaak bepalend," zegt Famke Wolters. Uit eerdere contacten met een oud-wethouder was al duidelijk geworden dat het mogelijk moet zijn bij Herwijnen de route grotendeels door de uiterwaarden te laten lopen. Hoe het precies zit, is nog onduidelijk. "Maar het moet wel lukken."

Wat niet gelukt is, is toestemming verkrijgen van de steenfabriek bij Haaften om op onze verkenningstocht met een groep wandelaars over hun terrein te lopen. Waarschijnlijk is men bang voor ongelukken, want op een deel van het terrein wordt druk gewerkt. Jammer, want nu waren we gedwongen een flink stuk over de dijk te lopen. "En het is een fantastisch traject," verzekert Rien van den Berg, die er zelf al eens gekeken heeft.

Het al wel opengestelde stuk rond de klei-afgraving tegen het dorp aan toont zijn gelijk. Maar ook voor het traject over het terrein van de steenfabriek is Wolters vol goede hoop: "Het voordeel is dat maar één persoon moet worden benaderd voor een lang traject."

Veerpontje

In vergelijking met het vorig jaar gelopen traject aan de zuidzijde van de Waal moet er aan de noordzijde nog meer gebeuren om er een interessante, 'avontuurlijke' struinctocht van te maken. Als je er nu loopt, zijn vooral de stukjes over zomerdijkjes dwars door de uiterwaarden schitterend. Dit geldt ook voor het stukje over een voormalige veerstoep en waar je nu al langs de waterlijn mag. Met andere woorden, er is een goede basis. Die maakt dat zowel TeVoet als de recreatiemaatschappij Rivierengebied er zin in heeft om zich voor het nieuwe struinctraject in te zetten. Het is de moeite meer dan waard. De bedoeling is ook nog dat de noordoever en de zuidoever met een veerpontje tussen Tuil en Zaltbommel worden verbonden, dit om te voorkomen dat men over de Martinus Nijhofbrug in de A2 moet wandelen.

Slot Loevestein en Fort Vuren

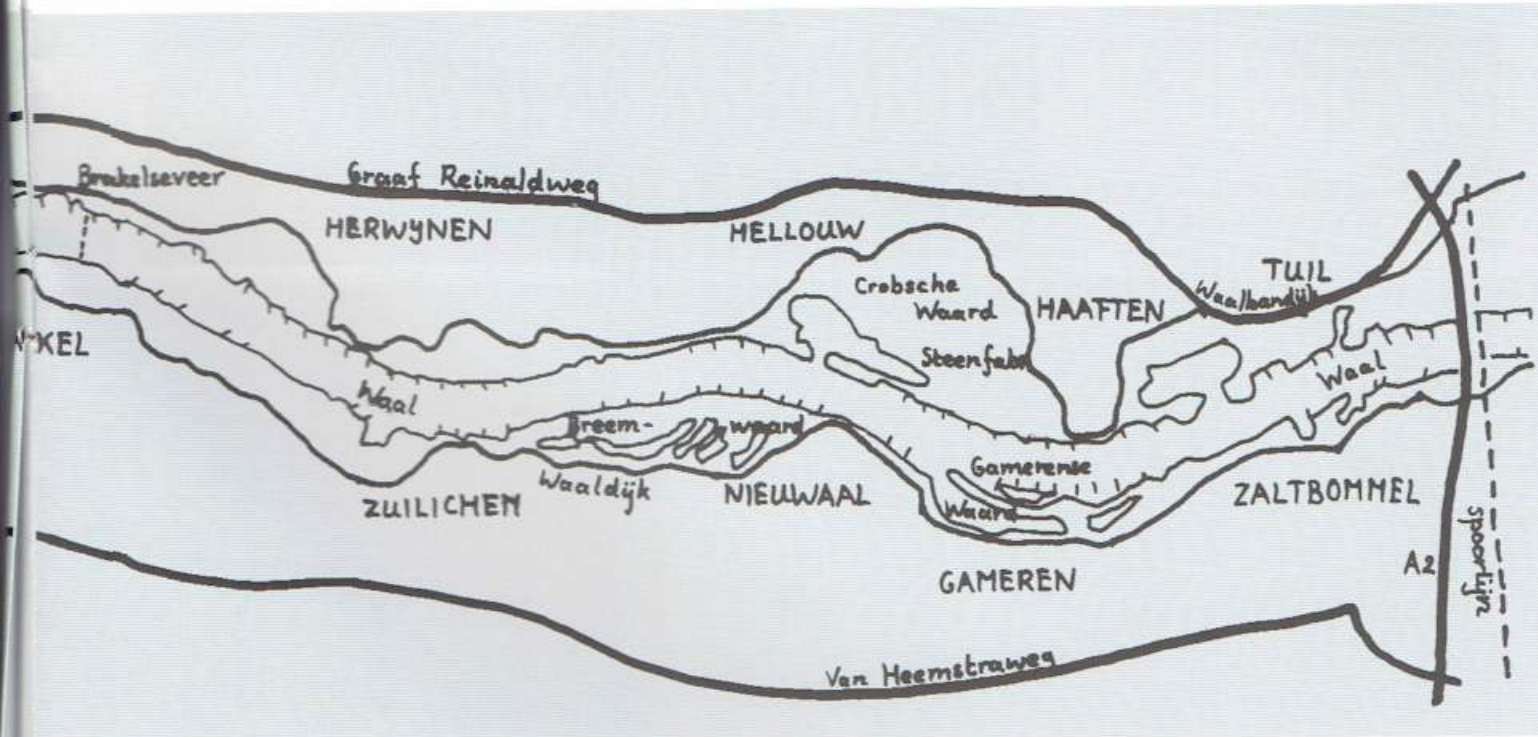
Tijdens de wandeling eind 2006 hebben we het er wel even over gehad: zullen we de struinctocht laten doorlopen naar Slot Loevestein? Want tussen Brakel en Slot Loevestein is het een prachtig stuk struinen, dwars door de uiterwaarden. Enkele over-stapjes zijn er al. Omdat juist op dit stuk 'Ruimte voor de rivier' de zaak nog wel eens op z'n kop zou kunnen zetten, hebben we het maar even gelaten voor wat het was.

Des te verrassender is het dat Famke Wolters enkele weken later aangaf dat de Recreatiemaatschappij Rivierengebied dit traject gelijk bij de ontwikkeling van de struintroute Brakel-Zaltbommel wilde meenemen. Omdat het grotendeels van Staatsbosbeheer is, zou het relatief makkelijk te doen zijn, zo was haar verwachting. Bij de gemeente was er al een subsidieaanvraag voor ingediend. TeVoet kreeg het verzoek een routesuggestie te doen voor beide kanten van de Waal ten westen van het Brakelse Veer - een verzoek waarop TeVoet vanzelfsprekend wil ingaan. Als wandelaar staan we met een gemarkeerd struinp pad door de uiterwaarden sterker als er komende jaren wordt gegraven, verwacht Rien van den Berg.

Het is de bedoeling dat de route ook aan de noordkant wordt doorgetrokken, namelijk tot Fort Vuren, waar de wandelaar kan overnachten. Met het zomerpontje steekt hij de volgende morgen - je mag er natuurlijk ook een dagtocht van maken - de Waal over naar Slot Loevestein. Opname van de pont in de route is weer van belang voor een gemeentelijke bijdrage aan de struintroute.

Harry Benschop

Rondje Braassem

Motorveerpont Paddegat voor fietsers en voetgangers. Woubrugge – Roelofarendsveen
over het paddegat en de Wijde AA.

Foto Karel Brouwerens

Woubrugge – dit pittoreske dorpje is het aardigste startpunt voor een wandeling rond het Braassemermeer. Sinds enige tijd is het onderdeel van de gemeente Jacobswoude.

Het dorp is met de buslijnen 182 en 249 van Connexxion te bereiken vanaf Alphen aan de Rijn en Leiden. Het ligt aan de Woudwetering en is in het bezit van een schitterende achthoekige kerk uit de 17e eeuw. De Woudwetering is al in de Middeleeuwen gegraven als afwateringskanaal en als verbindingswaterweg naar Amsterdam.

Je bent midden in Rijnland, het noordelijkste gedeelte van Zuid-Holland. Omstreeks 900 vestigden zich hier de eerste bewoners. Veel populieren, weilanden en dijken, schapen en koeien, tuinbouw (spruitjes), bloemkwekerijen, scheepswerfjes, jachthavens, palingrokerijen. En dat allemaal rond dat prachtige grote Braassemermeer, ontstaan als een natuurlijk meer en later vanuit Leimuiden door turfwinning vergroot tot nu 425 ha. Aan de zuidzijde bevindt zich het natuurgebied De Hemmen. De kerk van Woubrugge vormt een uitgangspunt voor gemarkeerde wandelingen. Het Marskramerpad (LAW 3-3) voert erlangs.

Vandaag gaat het ons vooral om de overzetveren. Eerst wandelen we naar het Padde-

gat, tussen de Wijde Aa en het Braassemermeer en varen over met een motorveer voor fietsers en voetgangers. Het is een bekend type pontje. Tot voor enkele jaren werd hier nog overgezet met een roeiboot. Het Paddegat is een betrekkelijk breed water, met veel jachtjes en in de verte op het meer talloze zeilbootjes. Op verzoek zet de veerman je af op een steiger aan de Wijde Aa. Wij maken geen gebruik van deze mogelijkheid, maar gaan richting Roelofarendsveen.

Na een korte tijd kun je een voetpaadje rechts nemen, waardoor je vlak langs het water wandelt. Veel bebouwing; oude boerenwoningen naast luxe landhuizen. En wat een kolossale jachthavens!

In Oude Wetering kom je bij het tweede pontje, te weten de Desteree over de Oude Wetering. Dit is een motorveer voor alle verkeer, met als reclametekst op de zijkant van de boot: *Rij niet rond, neem de pont*. De boot vaart af en aan. Iedere keer is er weer aanbod van auto's, schoolkinderen op de fiets, recreanten. Vanaf de pont heb je een mooi zicht op het meer. Vroeger was er veel scheepvaart op de Wetering, vandaar dat het dorp sterk op scheepvaart was ingesteld: scheepswerven, zeilmakerijen, schipperscafés en bevoorradingswinkels.

Na de pont verandert het landschap van karakter. We lopen door het dorpje Rijnsaterwoude, waar we veel karakteristieke Hollandse boerderijen met prachtig onderhouden tuinen aantreffen. Later gaan we onderlangs de dijk over de Zwetweg terug naar Woubrugge. Helaas is er geen pad langs het water. De polder biedt echter veel Hollandse natuur: vogels, lammetjes en pinksterbloemen. Ondanks alle asfalt blijft het Rijnland toch hier en daar erg mooi, en zeker in de omgeving van het Braassemermeer. Onze tocht was 16 km lang.

Rob de Jong

Autoveerpont 'Desteree' over de oude wetering Rijnsaterwoude – Oude Wetering.
Foto Karel Brouwerens

KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS

'Boswachtersbruggetje' over Bemersbeek bij Winterswijk

Na jaren ligt er over de Bemersbeek in natuurgebied Kotten weer een bruggetje. De brug is door een boswachter van Natuurmonumenten gemaakt van FSC-hout. (FSC is een internationaal keurmerk voor hout uit aantoonbaar goed beheerde bossen.) In plaats van cadeau's had de Winterwijkse boswachter geld gevraagd om de brug te realiseren.

Vroeger liepen de boeren van de Oosinkes via een bruggetje over de Bemersbeek naar de molenaar toe; de molen lag toen aan de weg van Winterswijk naar Oeding. Ook enkele eigenaren aan de andere kant van deze weg konden zo binnendoor naar hun akkers. Sinds tien jaar is Natuurmonumenten eigenaar van een deel van deze landbouwgrond en schakelt de organisatie biologische boeren in

om de akkers te bewerken. Vanaf het wandelpad heb je een schitterend uitzicht over deze akkers. De afwezigheid van het bruggetje was lange tijd een ontbrekende schakel in het wandelpad. Met het 'boswachtersbruggetje' is dit probleem uit de wereld.

Biertpad en Puttenpad geopend

Pad Mallebos - Konijnendijk

Op zondagmiddag 13 mei werden het Biertpad en het Puttenpad geopend. Dat gebeurde door mevrouw P.J. Bouvy-Koene, burgemeester van de gemeente Bernisse, en mevrouw C. Mourik, wethouder van de gemeente Spijkenisse. Plaats van handeling was Restaurant Zus & Zo aan de Malledijk in Spijkenisse.

De nieuwe wandelpaden liggen in de gemeenten Spijkenisse en Bernisse en zijn bewegwijzerd en bovendien beschreven in prachtige kleurenfolders. Ze maken deel uit van het project 'Wandelroutenetwerk Voorne-Putten-Rozenburg', een project uit het Actieplan Toerisme & Recreatie Voorne-Putten-Rozenburg.

Onthulling paneel

Mevrouw N. Kösters van Groenservice Zuid-Holland vertegenwoordigde de makers van de paden. Ze bedankte de verschillende medewerkers, waaronder TeVoet, die zich ingezet hebben voor het tot stand brengen van de wandelroutes. Daarna kreeg mevrouw Bouvy-Koene het woord. Haar gemeente - qua inwonertal in de regio een kleintje, maar qua oppervlakte een grote gemeente - heeft een regionale taak om in de behoefte aan recreatie te voorzien. Deze wandelroutes zijn daar een onderdeel van.

Vervolgens onthulde de burgemeester samen met wethouder Mourik een kleurig kunststof informatiepaneel over wandelen op het voormalige eiland Putten. Zij deden dat door het wegnemen van de vlaggen van de buurgemeenten, die het paneel bedekten. De bestuurders hadden over belangstelling niet te klagen, want er waren veel wandelaars op de opening en daaropvolgende excursie af gekomen.

Kort daarop vertrok het hele gezelschap richting Biertpad voor een natuurexcursie onder leiding van leden van de Milieu Groep Spijkenisse. Het weer zat niet tegen: er waaide een zwoele zuidenwind en de voorspelde regen kwam pas toen iedereen allang thuis was.

De routes

Het **Biertpad** is een rondwandeling van ca. 12 km rond de polder Biert. In dat eeuwenoude cultuurlandschap herinneren de dijken en restanten van kreken aan de strijd tegen het water en de inpoldering van het land. De laaggelegen polder is een belangrijk natuurgebied voor weidevogels en overwinterende ganzen. De route kan in twee afzonderlijke delen worden gelopen.

Het **Puttenpad** is een wandeling van ca. 27 km door de dorpen en over de buitendijken van het voormalige eiland Putten. Het wordt begrensd door de Oude Maas, het Voedingskanaal naar het Brielse Meer, de Bernisse en het Spui. Dit oeroude polderlandschap heeft in de middeleeuwen vorm gekregen door

telkens weer winnen van meer land, ten koste van water. Het van oorsprong agrarische landschap is vaak sterk veranderd onder invloed van woningbouw, havenontwikkeling en industrialisatie. De recreatieve functie van het open landschap staat nu centraal.

Het Biertpad en Puttenpad zijn nummer 4 en 5 in de serie van wandelroutes. De andere, al langer bestaande, routes zijn: Voornepad, Bernissepad en Landgoederenpad.

Ze zijn voor € 2.00 per stuk verkrijgbaar bij de kantoren van de Regio VV Zuid-Hollandse Eilanden (kijk op www.zuid-hollandse-eilanden.nl voor de adressen) en bij het Milieuhuis in Spijkenisse.

Frans Meijdam

Opening Biert en Puttenpad

Paden bij kasteel Zuydewijn in de Langstraat zijn opengesteld

Lijst van opengestelde landgoederen gepubliceerd

Als landgoederen zijn opengesteld voor het publiek, kan de eigenaar rekenen op extra fiscale faciliteiten. Het ministerie van LNV heeft onlangs een lijst gepubliceerd van alle opengestelde landgoederen, momenteel zo'n 1900.

Om karakteristieke landgoederen in stand te houden is al in 1928 de Natuurschoonwet ingevoerd. De eigenaar, vruchtgebruiker of

erfpachter kan een landgoed bij de Dienst Regelingen onder voorwaarden laten rangschikken onder deze wet. Dat kan fiscale voordelen opleveren. Voor openstelling gelden bijkomende voordelen. In dat geval moeten er voldoende vrij toegankelijke en begaanbare wegen en paden voor wandelaars liggen. Deze mogen bestaan uit gemarkeerde beloopbare groenstroken en perceelranden, waar nodig voorzien van draadoverstapjes. Op borden bij de toegangswegen moet je duidelijk kunnen zien dat het landgoed is opengesteld.

Op de borden moet de openstelling zijn aangegeven

De naaste omgeving van huizen mag worden afgesloten voor het publiek

In principe moet het landgoed het hele jaar door van zonsopgang tot zonsondergang zijn opengesteld. Voor de jacht mag het zeven dagen per jaar worden afgesloten. Ook kunnen delen met bijzondere natuurwetenschappelijke of cultuurhistorische waarde tijdelijk of permanent worden afgesloten. Verder mag de naaste omgeving van huizen en boerderijen voor het publiek worden afgesloten. Ten slotte moet een landgoed minimaal vijf hectare groot zijn en voor ten minste 30 procent uit bos of natuurgebied bestaan.

Bekendheid geven

Om bij het publiek meer bekendheid te geven aan de openstelling heeft het ministerie besloten een lijst met opengestelde landgoederen te publiceren (zie www.minlnv.nl). Deze lijst is in december 2006 voor de eerste keer vrijgegeven en zal twee maal per jaar worden geactualiseerd. Het is nogal een 'grijze lijst' geworden: alfabetisch per woonplaats zijn alle 1900 landgoederen gerangschikt. Er is geen aanduiding waar ze precies liggen, hoe groot ze zijn, welke delen wel en welke niet zijn opengesteld, welke paden zijn opengesteld, of er gewerkt wordt met toegangskarten (dat mag in een aantal gevallen) en waar je het landgoed in en uit kunt (en je het landgoed als onderdeel in een langere wandeling kunt opnemen). Zo maar wat ideeën om de bekendheid - en het gebruik - van de landgoederen bij de wandelaar te vergroten. Veel van de genoemde ideeën zijn gemakkelijk te realiseren, want bij de Dienst Regelingen is het meeste al bekend. Het moet alleen op de kaart en de site worden gezet. Dan is er pas echt sprake van een 'mooie website', waar minister Verburg op 25 april in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer gewag van maakte.

Geef ideeën door!

Misschien leven er bij de leden van TeVoet meer ideeën om de bekendheid van de openstelling van landgoederen voor de wandelaar te vergroten. Geef deze door aan het secretariaat: info@tevoet.nl. Ook knelpunten die je hebt ervaren bij een landgoed zijn welkom. Zo is bijvoorbeeld bekend dat landgoedeigenaren niet toestaan dat hun paden worden opgenomen in (gemarkeerde) wandelnetwerken of routes. Mogelijk heb je bij een landgoed een suggestie voor een extra uitgang, waardoor een doorgaande route ontstaat. Alle info kan worden gebruikt bij een project om meer bekendheid te geven aan de onder de Natuurschoonwet vallende landgoederen. Het ministerie heeft het Wandelplatform verzocht in samenwerking met de Federatie Particulier Grondbezit hiervoor een projectvoorstel te maken.

Harry Benschop

Nieuwe Lange Afstand Wandelpaden in Noord-Holland

Tot voor enkele jaren waren er maar een paar lange-afstandspaden in Noord-Holland. Aan de westkant van de provincie liepen het Duinen Polderpad (Haarlem - Den Oever/Den Helder) en het Visserpad (Haarlem - Hoek van Holland).

Enkele jaren geleden zijn deze paden door het Nivon samengevoegd tot het Hollands Kustpad (LAW 5-2 en LAW 5-3). Daarnaast liep er van Huizen via Amsterdam naar Enkhuizen het Zuiderzeepad (LAW 8). In de "binnenlanden" van de provincie liep (m.u.v. het Trekvogelpad) geen enkel lange afstandspad, terwijl er toch gebieden in het midden zijn (bijvoorbeeld rondom De Rijk/Graft), die mooie wandelpaden bevatten. Maar ook de mogelijkheden om te wandelen in de kop van Noord-Holland en West-Friesland blijken groter te zijn dan men altijd gedacht had.

In het begin van de jaren '90 werd het idee van een Noord-Hollandpad geopperd in een brainstorm van Landschap Noord-Holland, uitgeverij Open Kaart, Lopende Zaken en Nemo. De gedeputeerde Hans Schipper, ook een wandelaar, heeft zich in de vorige Gedeputeerde Staten druk gemaakt om een Noord-Hollandpad te creëren. Dat was in het kader van de Agenda Recreatie & Toerisme 2004 - 2007. De uitvoering werd door de provincie overgelaten aan Recreatie Noord-Holland NV, de koepel van alle recreatieschappen, in nauwe samenwerking met Landschap Noord-Holland. Deze organisatie heeft de technische realisatie uitbesteed aan Bureau Lopende Zaken.

Het Noord-Hollandpad is momenteel als provinciale LAW alleen beschreven op het internet, de officiële beschrijving staat op het volgende webadres:
www.noord-holland.com/noordhollandpad/

Daarnaast is de route in het veld gemarkeerd, van noord (Den Oever) naar zuid

(Huizen). De route is gemarkeerd met onderstaande sticker:

Waarom de markering niet ook voor de andere richting is gemaakt, was mij in eerste instantie onduidelijk. Als markeerders de route lopen om de markering aan te geven, dan zouden ze toch kunnen kijken hoe het er uitziet als je andersom loopt? En dan zouden ze toch meteen de stickers op de juiste plek kunnen plakken? Maar achter de uitgevoerde werkwijze zit een filosofie. In het haalbaarheidsonderzoek van Lopende Zaken en Landschap Noord-Holland in 2005 werd geopperd: leg niet alles muurvast op kaart, in gids of wegwijzer en zie de markering in één richting als voorlopig. Pas als de route 'gesetteld' is en de gebreken/knelpunten zijn opgelost, leg hem dan wat meer vast en markeer hem dan in twee richtingen met hier en daar bempalen en wegwijzers om de boel uit elkaar te houden.

Het Noord-Hollandpad is erg snel gerealiseerd. Het is nog niet een perfect lange afstandswandelpad, maar in de toekomst wordt de route dus verbeterd. Door deze

Landschap, gezien vanaf de dijk aan de noordwestkant van de Wogmeer

onvolkomenheden zou hij nu niet in het landelijke netwerk van het Wandelplatform opgenomen kunnen worden.

- In februari 2007 was de route gereed, de 200 km lange route is verdeeld in 9 etappes:
- Den Oever - Kolhorn (28 km)
 - Kolhorn - Obdam (21 km)
 - Obdam - Driehuizen (19 km)
 - Driehuizen - Krommenie (22 km)
 - Krommenie - Halfweg (25 km)
 - Halfweg - Ouderkerk aan de Amstel (22 km)
 - Ouderkerk aan de Amstel - Abcoude (24 km)
 - Abcoude - 's Graveland (21 km)
 - 's Graveland - Huizen (14 km)

Momenteel wordt er gewerkt aan de uitbreiding van het Noord-Hollandpad op Texel en in de kop van Noord-Holland. Er komen in deze noordwest tak vier etappes bij, tussen De Cocksdorp en Nieuwesluis. Vooruitlopend op de aanstaande provinciale ILG-regeling (Investering Landelijk Gebied) kunnen er vergoedingen voor 'recreatief medegebruik' door wandelaars aan grondeigenaren of hun pachters betaald worden, waardoor er veel kilometers grasdijk en bollenveld beloopbaar worden. In februari 2008, als de hele route af is, komt er waarschijnlijk een papieren wandelgidsje.

Over een aantal jaren komen er mogelijk nog meer nieuwe lange afstandspaden in de provincie. Het projectbureau van de "Stelling

(Lees verder op volgende pagina)

Nieuw overstapje langs de noordwestkant van de Wogmeerdijk

van Amsterdam" wil rond de stelling een fietsroute en een wandelroute uitzetten. In tegenstelling tot het Noord-Hollandpad wil men voor de ontwikkeling van het langeafstand wandelpad een aantal jaren uittrekken. De voorlopige schetsen van het plan konden een delegatie van de routecommissie van het wandelplatform enthousiast maken. Waarschijnlijk zal de routecommissie het wandelplatform adviseren de route in het landelijke LAW op te nemen. Ook de padcoördinator van de Amsterdamse Ommegang was enthousiast. De voorgestelde route zou in de plaats kunnen komen van het oude streekpad, omdat het streekpad door de ontwikkeling rondom Amsterdam steeds minder goed te belopen valt.

Wat zou het voordeel van een lange afstandswandelpad langs de forten voor de wandelaar kunnen zijn? Dat is onder andere de realisatie van een aantal dure kunstwerken, zoals een voetgangers/fietsersbrug over de A4 bij de Geniedijk in de Haarlemmermeer en een fiets/voetgangersbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal bij Nigtevecht. Maar er zullen waarschijnlijk nog erg veel stukjes asfalt in de route blijven zitten.

Ook privé-initiatieven kunnen in de toekomst leiden tot een nieuw lange afstandswandelpad in deze provincie. Ons TeVoet-lid Martien Veth heeft na de TeVoet-actie van de regio NH rond de Sloopwaardpolder in 2003 een route door West-Friesland bedacht, die, ingebed in de LAW-structuur, van west (Bergen aan Zee) naar oost (Enkhuizen) en v.v. loopt. Voorlopig is deze

route Westfries Dwars genoemd. In sommige notities van de provincie en de recreatieschappen wordt al gesproken over deze route. Als alles goed gaat realiseert de provincie volgend jaar een drietal bruggen, zodat dan de route onverhard over een deel van de kades langs het Kanaal van Alkmaar naar Kolhorn kan worden gelopen. Daarnaast worden aan het kanaal in het kader van de PEHS (provinciale ecologische hoofdstructuur) diverse percelen heringericht om meer natuurlijke landschappen te creëren. Dat een groot deel van Westfries Dwars onverhard kan worden gelopen, is in West-Friesland uniek omdat bijna elke vierkante meter voor agrarische toepassingen wordt gebruikt.

In de toekomst zou deze route gecombineerd kunnen worden met het bestaande "Hannekemaaierspad" van de TeVoet-werkgroep Groningen/Drenthe, dat nu al van Bourtange naar Bakkeveen loopt. De werkgroep is van plan de route te verlengen van Bakkeveen naar Stavoren en Lemmer. In Noord-Holland werkten vroeger ook veel hannekemaaiers, ook wel 'poepen' genoemd. Het landelijk bestuur van TeVoet ziet mogelijkheden om deze gecombineerde routes bij het wandelplatform in te dienen als LAW. Dit projectidee, voor een lang "Poepenpad" zou dan de eerste LAW kunnen worden dat door leden van TeVoet wordt gerealiseerd.

Fred Triep

Kwakelpad van de dorpsstraat Hensbroek naar de Wogmeerdijk

KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS • KORT NIEUWS

Dit bordje wijst je de weg naar de theetuin ten zuiden van Epen (Limburg)

Nog beter OV in Limburg

Al enkele maanden na de invoering van de nieuwe dienstregeling heeft bus- en treinbedrijf Veolia wijzigingen bekend gemaakt. Gelukkig blijken dat geen verslechtingen te zijn op de eind 2006 ingevoerde dienstregeling, die vooral voor wandelaars veel perspectief bood om zonder lang wachten in de verste uithoeken van Limburg te komen – en dat op een enkele uitzondering na ten minste elk uur, zeven dagen in de week van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat.

In *Lopend Vuur* van april zijn enkele praktische tips gegeven voor het gebruik van OV naar bestemmingen die interessant kunnen zijn voor de wandelaar. Om lezers te behoeven voor teleurstellingen en onverwachte wachttijden onderstaand enkele van de doorgevoerde wijzigingen:

- Thorn is dagelijks twee maal per uur bereik-

baar vanuit Roermond met bus 72 of 73 (vertrek 8 en 36 minuten over het hele uur).

- Stevensweert en Ohé en Laak op het 'Eiland in de Maas' zijn nu zonder overstappen uit Roermond bereikbaar: met bus 71 (dagelijks vertrek om -02). Vanaf station Echt vertrekt dezelfde bus om 47 over.
- Bus 78 naar het Nationaal Park De Meijweg sluit in Roermond beter op de treinen aan: vertrek dagelijks om 6 en 36 minuten over het uur.
- Bus 70 van Weert over België (o.a. voor Maaseik) naar Sittard rijdt voortaan ook in het weekend elk uur (vertrek uit Weert om -32, uit Sittard om -45).
- De buurtbus naar Teuven in de Voerstreek rijdt voortaan elk uur, maar niet op zondag. In juni voert Veolia nieuwe wijzigingen door in haar dienstregeling in Zuid-Limburg. Op de site www.veolia-transport.nl/limburg vind je een overzichtelijke lijnnetkaart en alle dienstregelingen van bus en trein in Limburg.

De klompenpaden rond Utrecht

Helaas is slechts de helft maar onverhard

Zelf ook maar eens begonnen aan nieuwe routes van het wandelpadennetwerk van de provincie. Mijn man, nog onbekend met het provincieproject, krijgt opdracht om er een uit te zoeken. "Kijk op de provinciesite," zeg ik. Hij 'googlet' met de zoektermen "wandelpaden provincie Utrecht"

Op de provinciesite gaat hij voorbij aan het wandelrouteplanner-logo, klikt op wandelproject en krijgt ambtelijke uitleg bij het project. "Wat moet ik hiermee?"

Terug naar het overzicht van Google. Daar vindt hij andere leuke sites met wandelingen in Utrecht:

www.wandelpad.nl
www.wandelzoekpagina.nl
www.tweevoeter.nl

Deze sites linken gelijk naar beschrijvingen

van de wandelingen, wat helaas de provinciesite niet gelukt is. De provincie geeft alleen de site waar mogelijk informatie over de wandeling is te vinden. Voor de klompenpaden moet je naar www.landschapsbeheer-utrecht.nl om een fraaie beschrijving te krijgen.

Op naar het Aderwinkelpad in het gebied van de Langbroekerwetering (12 km). Het is een mooie zonnige zondagmiddag in het voorjaar. Het eerste gedeelte loopt door fraai polderlandschap en terreinen met wilgenstobben. Een nieuw opengesteld pad brengt ons in het hart van weilanden en geriefbosjes, onzichtbaar tussen de asfaltwegen. Vele slotjes worden met eenvoudige planken overgestoken. Het is zondag, dus we durven de waarschuwing "afgesloten i.v.m. boswerkzaamheden" te negeren. Voor straf zakken we diverse keren bijna tot onze enkels in de modder. Tja, de klompenpaden zijn bedoeld als laarzenpaden. Helaas wordt in de beschrijving op internet niet vermeld dat hoogstens 50 procent van de route onverhard is en de rest over nogal smalle asfaltwegen gaat – asfaltwegen die op zondag voor wandelaars te druk door auto's bereden worden. Waarschijnlijk is het leuker om het asfalt te mijden en via dezelfde modderpaden terug te lopen, of over te stappen op het Utrechtpad, dat halverwege het Aderwinkelpad kruist.

Volgende keer een ander klompenpad in de provincie Utrecht.

Ineke Thierauf

Nieuwe, toegankelijke natuur kan veel gasten naar Zuid-Hollandse eilanden lokken

Niet alleen meer aanlegplaatsen voor de pleziervaart en strandjes met eigentijdse accommodatie, ook een netwerk van wandelpaden, fietspaden en veerponten. Die ideeën heeft het Natuur- en Recreatieschap Haringvliet samen met Deltanatuur, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten gelanceerd om de regio Haringvliet-Hollandsch Diep economisch te versterken. Een uitgelezen kans om de wensen van TeVoet voor dit gebied in te brengen. "Recreatie wordt onze belangrijkste bron van inkomsten," voorspelt Leen van Prooijen, die als wethouder van Hellevoetsluis deelneemt in het recreatieschap. "Onze ligging aan het water is onze kracht, maar die positie wordt nog te weinig benut. Voor watersporters is er in onze streek nauwelijks iets te beleven, en voor fietsers en wandelaars is het water grotendeels onzichtbaar en onbereikbaar."

TeVoet kan het alleen maar beamen. Het recreatieschap Haringvliet leidde tot nu een wat slapend bestaan, totdat de provincie Zuid-Holland er vorig jaar een functionaris voor vrijmaakte. De provincie en het schap willen de nieuwe waternatuur in de regio benutten voor recreatie.

Informatie uit: Tijdschrift, nieuwsbrief over Deltanatuur van mei 2007

Investeren in mooi en toegankelijk landschap levert geluk en geld op

Investeren in een mooi landschap met meer wandel- en fietspaden, bomen, heggen en houtwallen levert naast geluk ook euro's op. Dat blijkt uit het onderzoek 'Investeren in het Nederlandse landschap', dat is opgesteld door het ministerie van LNV, natuurorganisaties en wetenschappers.

In het rapport is onderscheid gemaakt tussen opbrengsten die wel en niet in geld zijn uit te drukken. Zo blijkt uit onderzoek dat er een relatie is tussen de hoeveelheid groen in de woonomgeving en de gezondheid van mensen. Natuur stimuleert tot bewegen en geeft rust, wat helpt tegen stress, hart- en vaatziekten en overgewicht. Naast 'menselijk geluk' levert een investering 'in groen' ook geld op, stellen de onderzoekers. Voor drie voorbeeldgebieden (de Hoeksche Waard in Zuid-Holland, de Meierij in Noord-Brabant en de Hondsrug in Drenthe) zijn berekeningen gemaakt. Een mooier, groener en toegankelijker landschap zorgt voor een hogere woning-

prijs, meer recreatie en heeft een langere levensduur: gebieden waarin wordt geïnvesteerd blijven behouden voor het nageslacht en worden meer waard. Ook worden kosten bespaard: meer natuur zorgt voor meer natuurlijke bestrijders, waardoor minder bestrijdingsmiddelen nodig zijn. Bovendien vangt natuur fijnstof op, zorgen beschutten de heggen voor hogere gewasopbrengst en helpt beplanting tegen oevererosie.

Interessant is de vaststelling dat de meeste baten "het meest effectief zijn als een heel netwerk van paden wordt aangelegd". Om die reden hebben de onderzoekers in de kosten/baten-analyse onderscheid gemaakt tussen baten van individuele elementen en netwerkbatens. In de Meierij bijvoorbeeld leveren de individuele baten 40,8 miljoen op, terwijl een netwerk van landschapselementen 171,1 miljoen oplevert.

Hét probleem is wie gaat investeren in het landschap, zei minister Gerda Verburg van LNV eind april. "De partijen die de kosten dragen, zijn vaak andere dan de partijen die de baten ontvangen." Verburg gaat de komende maanden met tal van organisaties overleggen over geld. Zij gaf bij de presentatie van het onderzoeksrapport nog aan dat "boeren ruimte moeten geven aan fietsers en wandelaars, en dus prikkeldraad vervangen door heggen en houtwallen. Daar moeten ze een vergoeding voor krijgen."

Het onderzoek 'Investeren in het Nederlandse landschap' is te downloaden via de site van het ministerie en van Landschapsbeheer Nederland (www.minlnv.nl of www.landschapsbeheer.nl).

Controverse cultuurhistorie – natuur op landgoed De Klencke?

Tijdens een inspraakavond over een nieuwe natuurvisie voor landgoed De Klencke gaven omwonenden aan dat zij, om historische redenen, eerherstel van het Kerke- en Bodepad wensen. Natuurmonumenten gaat nu tijdens een avondexcursie opnieuw in gesprek met hen. Andere aanwezigen gaven juist aan dat herstel van deze paden de rust van het reewild verstoort. Ook over het behoud van de dikke bomen, of juist het herstel van de karakteristieke laanstructuur, liepen de meningen bij de inspraakavond op het landgoed uiteen.

De Klencke is een 513 ha groot landgoed ten oosten van het Drentse Oosterhesselen. Het bestaat uit een landhuis omringd door oud loofbos, heide, graslanden in het beekdal van de Drostendiep en vier boerderijen.

Utrecht 2006: TeVoet in actie op de autoloze zondag. Dit jaar op meer plaatsen?

Wandelcafé Arnhem 10 jaar

Op 15 april bestond het wandelcafé Arnhem 10 jaar. Jan Altana van TeVoet blikte terug op de meer dan vijftig wandelingen en duizenden kilometers wandelplezier van leden van TeVoet en Nivon.

TeVoet-voorzitter Kees Rotteveel liet in een dialezing zien hoe mooi het wandelen in Nederland kan zijn en tot slot sprak burgemeester Pauline Krikke van Arnhem de volle zaal toe. Ze bood een feestelijke taart aan en hielp een handje met aansnijden. Het grootste feest was het prachtige voorjaarsweer waarmee vijftig wandelaars Park Sonsbeek en omgeving verkenden.

Eef Boeve benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau

Op 27 april is Eef Boeve door de burgemeester van Delft gedecoreerd, onder andere vanwege zijn talrijke verdiensten voor wandelend Nederland. Eef is een onvermoeibare promotor van het wandelen over onverharde paden; vanaf de oprichting is hij actief bij TeVoet. Maar hij spant zich niet alleen in voor TeVoet, ook andere wandelorganisaties profiteren van zijn inzet. Hij is een brugfiguur, een warme persoonlijkheid die altijd voor iedereen klaar staat; een altruïst, zoals iemand opmerkte.

Hier een kleine greep uit zijn activiteiten van de afgelopen jaren: ontwerper van achttien wandelroutes in Midden-Delfland; padcoördinator Floris V; markeringswerkzaamheden voor onder andere het Pelgrimspad, het Groene Hart Pad en de Groen-Blauwe Slinger; oud-bestuurslid TeVoet en tot voor

kort actief lid van het Wandeloverleg Zuid-Holland; organisator van talloze wandelingen; PR-werk voor het wandelen. Ook gaf hij bouwkundige adviezen voor de vernieuwing van de NIVON-natuurvriendenhuizen en -kampeerterreinen. Verder was hij samen met zijn vrouw gedurende vele jaren patron van de Tukhut in Sy (België) van de KNBV. Na een fatale brand in 1980 was hij de belangrijkste initiator van de herbouw van deze hut. Als dank voor hun bijzondere bijdrage zijn de lagere in de slaapvertrekken van de Tukhut naar hen vernoemd.

Behalve in de wandelwereld heeft Eef zijn sporen verdiend door het geven van bouwkundige adviezen aan kerkelijke organisaties. Zo heeft hij bij de renovatie van de Hofkerk te Delft het gehele interieur ontworpen, van de inrichting van het liturgisch plein tot de kleuren van de gordijnen en de muren. Wat ook tot de verbeelding spreekt, is dat hij een kloostercomplex in India heeft ontworpen. Daarnaast is hij nog betrokken bij stedenbouwkundige ontwikkelingen met betrekking tot levensbestendig wonen. In een heel grijs verleden was hij ook nog actief in... de voetbalwereld.

Kortom het lintje is meer dan verdiend! Eef proficiat!

Eeffien Huizing

Geachte heer/mevrouw,

Met belangstelling lees ik het artikel met de eigen wandelroute in Lopend Vuur. Er wordt uitgebreid informatie gegeven over bereikbaarheid per openbaar vervoer en eventuele horeca onderweg. Wat ik mis is een opgave van de lengte van de wandeling. Vooral als de route wat verder van mijn woonplaats weg is, is dit een belangrijk argument om te weten of ik in het beschreven gebied wil gaan wandelen. Zou dit voortaan opgenomen kunnen worden in het artikel?

En wat is de lengte van de wandeling "Door de Vallei van het Merkske"?

*Met vriendelijke groet,
Hans Dingemans*

Meestal wordt de lengte van de LV-routes keurig vermeld bij het artikel in het hart van het blad. Laat het nu net deze keer bij Het Merkske er doorheen geslipt zijn. In de agenda staat de wandeling echter ook vermeld: met een totale lengte van ruim 25 km. Of dat precies de juiste afstand is? Het is 'op de kaart nagereden' met het befaamde wielje, dat slijpt wel eens, je compenseert wat, en hoopt dat het ongeveer goed is.

Onlang hebben een aantal TeVoet-leden de route helemaal uitgewandeld, met nog een extra lusje. Na de geplande start om half elf zaten ze om kwart voor vijf lekker na te praten op een terrasje in Baarle. De ingeschatte afstand lijkt dus wel te kloppen.

Activiteitenkalender

Zaterdag 7 juli 2007
Noord-Beveland

Zwerftocht van zo'n 20 km over Noord-Beveland langs akkerranden en inlagen, door een oude stroomgeul van het Bokkegat en het buitendijks in het Veerse Meer gelegen gebied van De Schotsman. Start in het 'voorstraatdorp' Wissenkerke, halfweg horeca (brouwerij Emelisse) in het 'straatdorp' Kamperland en einde op het strand bij De Banjaard. Op deze tocht zullen we met name eens kijken naar de akkerpaden van de Stichting Akkerleven: hoe aantrekkelijk zijn ze voor de wandelaar? Vertrek: 10.25 uur bij het gemeentehuis in de Voorstraat in Wissenkerke; bereikbaar met bus 31 vanuit Goes (vertrek 9.59). Vanaf De Banjaard kun je elk uur weer terug naar Goes of Middelburg. Aanmelden: Harry Benschop, tel. 013-5902960

Zaterdag 21 juli 2007
14 km, rondwandeling,
beschreven in Dagblad van het
Noorden van 8 mei 2007

Meest gras-, maai-, zand- en bospaden. Parklandschap ten zuiden van Wedde, tussen de beekjes Mussel Aa en Ruiten Aa, langs Ter Wupping en de Geselberg. Verzamelen: Parkeerplaats burcht Wedde. Alleen per auto bereikbaar. Start: 10:30 uur Horeca: Wedde, eetcafé De Leeuw Organisator: Geesje en Paul Wesselijs, tel: 050-3120917, paulwess@home.nl

Zondag 19 augustus 2007
Limburg

Zwerftocht langs oude Maasmeanders en kleiputten. We maken onder andere gebruik van een wandelroute van het Limburgs Landschap door de uiterwaarden; dit Landschap speelt perfect in op recreatieve wandelroutes. Op het grondgebied van de gemeente Horst aan de Maas bekijken we het wandelnetwerk 'Stempel van de Maas'. Het is een rondwandeling van ruim 20 km met begin- en eindpunt in Arcen, we steken bij Lottum en Broekhuizen vorst met het pontje de Maas over.

Zie ook www.tevoet.nl

Verkeersadviseurs met een voorliefde. Voetgangers en fietsers verdienen beter!

Stationsplein 7A, 2801 AK Gouda

T 0182 520 870, F 0182 520 877

www.ligpart.nl, info@ligpart.nl

■ □ □ LIGTERMOET
■ □ □ & PARTNERS
adviseurs in verkeersbeleid